

**T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**TARIMSAL DESTEKLEMELERİN EKONOMİK ETKİSİ: KONYA İLİ
KARAPINAR İLÇESİ ÖRNEĞİ**

Şenol ÖZTÜRK

**Ocak -2025
BATMAN**

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANA BİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIMSAL DESTEKLEMELERİN EKONOMİK ETKİSİ: KONYA İLİ
KARAPINAR İLÇESİ ÖRNEĞİ

Şenol ÖZTÜRK

Danışman
Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

Diğer Jüri Yeleri

Doç. Dr. Hamza ŞİMŞEK

Doç. Dr. Osman GEYİK

Ocak -2025
BATMAN

TEZ KABUL VE ONAYI

Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER danışmanlığında Şenol ÖZTÜRK tarafından hazırlanan “Tarımsal Desteklemelerin Ekonomik Etkisi: Konya İli Karapınar İlçesi Örneği” adlı tez çalışması 15/01/2025 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından oy birliği / oy çokluğu ile Batman Üniversitesi Lisansüstü Enstitüsü İktisat Ana Bilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

Doç. Dr. Osman GEYİK

Danışman

Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

Üye

Doç. Dr. Hamza ŞİMŞEK

İmza

.....

.....

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Dr. Öğr. Üyesi Ömer Murat ÖTKER
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules and ethical conduct. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all material and results that are not original to this work.

İmza

Şenol ÖZTÜRK

Tarih: 15/01/2025

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TARIMSAL DESTEKLEMELERİN EKONOMİK ETKİSİ: KONYA İLİ KARAPINAR İLÇESİ ÖRNEĞİ

Şenol ÖZTÜRK

Batman Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
İktisat Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

2024, 85 Sayfa

Jüri

Doç. Dr. Osman GEYİK

Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER

Doç. Dr. Hamza ŞİMŞEK

Bu çalışma, Karapınar ilçesinin 2014-2023 yılları arasındaki tarımsal üretim dinamiklerini analiz ederek, tarım teşvikleri, ortalama sıcaklık ve toplam yağış miktarının tarımsal üretim üzerindeki etkilerini incelemektedir. Veriler, Tarım ve Orman Bakanlığı, TÜİK ve Meteoroloji Genel Müdürlüğü gibi güvenilir kaynaklardan temin edilmiştir. Regresyon analizleri, tarım teşviklerinin (LNSP) üretim üzerinde pozitif ve anlamlı bir etki gösterdiğini ortaya koyarken, sıcaklık (LNT) ve yağış (LNR) değişkenlerinin etkilerinin düşük düzeyde ve istatistiksel olarak anlamlı olmadığını göstermiştir.

Araştırma sonuçları, tarım teşviklerinin bölgedeki üretim artışında önemli bir role sahip olduğunu, ancak iklimsel değişkenlerin sınırlı bir etkisi bulunduğunu göstermektedir. Çalışma bulguları, tarım politikalarının bölgeye özgü ihtiyaçlar doğrultusunda yeniden yapılandırılmasını, modern tarım tekniklerinin teşvik edilmesini ve çiftçilere yönelik eğitim programlarının güçlendirilmesini önermektedir.

Bölgesel kalkınma stratejilerinin oluşturulması ve çevresel sürdürülebilirlik uygulamalarının hayata geçirilmesi, Karapınar ilçesindeki tarımsal üretim potansiyelinin artırılması açısından kritik öneme sahiptir. Bu çalışma, bölgeye özgü tarımsal politikaların belirlenmesi ve uygulanmasında önemli bir rehber niteliği taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Tarım, Tarım teşvikleri, Regresyon, Sıcaklık, Yağış

ABSTRACT

MS THESIS

**ECONOMIC IMPACT OF AGRICULTURAL SUPPORTS: CASE OF
KARAPINAR DISTRICT OF KONYA PROVINCE**

Şenol ÖZTÜRK

**THE GRADUATE SCHOOL OF HEALTH SCIENCE OF BATMAN
UNIVERSITY**

**Department of Economics
Advisor: Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER**

2024, 85 Pages

Jury

**Assoc. Prof. Dr. Osman GEYİK
Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER
Assoc. Prof. Dr. Hamza ŞİMŞEK**

This study analyzes the agricultural production dynamics of Karapınar district between 2014-2023 and examines the effects of agricultural incentives, average temperature and total precipitation on agricultural production. Data were obtained from reliable sources such as the Ministry of Agriculture and Forestry, TÜİK and the General Directorate of Meteorology. Regression analyses revealed that agricultural incentives (LNŞP) had a positive and significant effect on production, while the effects of temperature (LNT) and precipitation (LNR) variables were low-level and statistically insignificant.

The research results show that agricultural incentives have an important role in the increase in production in the region, but climatic variables have a limited effect. The study findings suggest that agricultural policies should be restructured in line with the needs of the region, modern agricultural techniques should be encouraged and training programs for farmers should be strengthened.

The establishment of regional development strategies and the implementation of environmental sustainability practices are of critical importance in terms of increasing the agricultural production potential in Karapınar district. This study serves as an important guide in determining and implementing agricultural policies specific to the region.

Keywords: Agriculture, Agriculture incentives, Regression, Temperature, Rainfall

ÖNSÖZ

Yüksek lisans tezimin hazırlanmasında ve sonuçlandırılmasında bana sağlanan tüm olanaklar ve destek için değerli danışman hocam Sayın Prof. Dr. İsmail ŞİRİNER'e, yüksek lisans sürecim boyunca yanımda olan dönem arkadaşlarıma ve hiçbir zaman desteğini esirgemeyen aileme teşekkür ederim.

Şenol ÖZTÜRK
BATMAN-2025

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
SİMGELER VE KISALTMALAR	ix
TABLolar LİSTESİ	x
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GRAFİKLER LİSTESİ	xiii
1. GİRİŞ	1
2. TARIM SEKTÖRÜNÜN YAPISI	3
2.1. Ekonomide Tarımın Yeri.....	3
2.1.1. Gayrisafi milli hâsılada tarımın yeri	4
2.1.2. Türkiye tarımında Karapınar'ın yeri.....	6
2.1.2.1. Karapınar'da bitkisel üretim	6
2.1.2.2. Karapınar'da hayvansal üretim.....	7
2.1.3. Tarım sektörünün istihdamdaki yeri	9
2.1.3.1. Karapınar'da tarım sektörünün istihdamdaki yeri	9
3. TARIM SEKTÖRÜNDE DESTEKLEMELER VE NEDENLERİ	13
3.1. Tarım Ürünlerinde Desteklemeyi Gerektiren Nedenler	13
3.2. Tarım Sektörüne Müdahale Yöntemleri	14
3.2.1. Tarım sektörüne dolaylı müdahale yöntemleri	15
3.2.2. Tarım sektörüne doğrudan müdahale yöntemleri	16
3.3. Tarım Sektöründe Verilen Desteklemeler	17
3.3.1. Bitkisel üretim desteklenmesi	17
3.3.2. Hayvansal üretimin desteklenmesi	25
3.3.2.1. Yem bitkileri desteği	26
3.3.2.2. Büyükbaş hayvancılık destekleri	26
3.3.2.3. Küçükbaş hayvancılık destekleri	28
3.3.2.4. Diğer hayvancılık destekleri	29
3.4. Karapınar İlçesinde Verilen Desteklemeler.....	33
3.4.1. Karapınar'da bitkisel üretim desteklemeleri	34
3.4.2. Karapınar'da hayvancılık üretim desteklemeleri	34
3.5. Yapılan Tarımsal Destekleme Ödemeleri	34
3.5.1. Karapınar'da verilen bitkisel üretim desteklerinin mali boyutu	35
3.5.2. Karapınar'da verilen hayvancılık desteklemelerin mali boyutu	36
3.6. Karapınar'da Verilen Tarımsal Desteklemelerin Üretime Katkısı	37
4. ÜRETİM PLANLAMASI	39
4.1. Bitkisel Üretim Planlaması.....	39

4.1.1. Karapınar'da planlamaya giren ürünlere ödenecek destekleme miktarları.....	40
4.2. Hayvansal Üretim Planlaması	43
4.2.1. Hayvancılık üretim planlarının belirlenmesi	43
4.2.1.1. Çiğ süt üretim planı	43
4.2.1.2. Kırmızı et üretim planı.....	44
4.2.2. Hayvancılık üretim planlaması destekleri.....	45
4.2.2.1. Temel hayvancılık destekleme modeli	45
4.2.2.2. Ürün geliştirme destekleme modeli	47
5. TARIMSAL DESTEKLEMELERİN EKONOMİK ETKİSİ: KONYA İLİ KARAPINAR İLÇESİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE AMPİRİK UYGULAMA	51
5.1. Konu İle İlgili Literatür	51
5.2. Araştırmanın Amacı	56
5.3. Veri Seti.....	56
5.4. Ekonometrik Metodoloji	57
5.5. Ampirik Bulgular	59
5.5.1. Çoklu regresyon analizi	60
5.5.2. Regresyon varsayımları	62
5.5.2.1. Normallik testi	62
5.5.2.2. Otokorelasyon testi	62
5.5.2.3. Değişen varyans testi	63
5.5.2.4. Model kurma hatası testi.....	63
5.5.3. IF (Variance Inflation Factors) testi sonuçları	64
6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	65
6.1. Sonuçlar.....	65
6.2. Öneriler	66
KAYNAKÇA	68

SİMGELER VE KISALTMALAR

ÇKS	:	Çiftçi Kayıt Sistemi
DGD	:	Doğrudan Gelir Desteği
GSYİH	:	Gayri Safi Yurt İçi Hâsıla
HBS	:	Hayvan Bilgi Sistemi
Kg	:	Kilogram
KKYB	:	Koyun Keçi Yetişticileri Birliği
LİDAŞ	:	Lisanslı Depoculuk Anonim Őirketi
Lt	:	Litre
SBB	:	Strateji ve Bütçe Başkanlığı
TBS	:	Tarım Bilgi Sistemi
Tl	:	Türk Lirası
TMO	:	Toprak Mahsulleri Ofisi
TOB	:	Tarım ve Orman Bakanlığı
TUİK	:	Türkiye İstatistik Kurumu

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2. 1. Gayrisafi yurtiçi hâsıladaki tarımın payı	5
Tablo 2. 2. Karapınar ilçesi başlıca tarım ürünlerinin ekiliş alanları ve Türkiye üretimi içerisindeki payları (2022)	6
Tablo 2. 3. Karapınar ilçesi başlıca tarım ürünlerinin ekiliş alanları ve Konya ile üretimi içerisindeki payları (2022)	7
Tablo 2. 4. Karapınar ilçesi son on yıllık büyükbaş hayvan sayıları	8
Tablo 2. 5. Karapınar ilçesi son on yıllık küçükbaş hayvan sayıları	8
Tablo 2. 6. Tarım istihdamın dağılımı (2014-2022) (Bin kişi).....	9
Tablo 2. 7. Karapınar nüfusu (2014-2023).....	9
Tablo 2. 8. T.B.S.'de kayıtlı bitkisel üretim yapan çiftçi sayıları (2014-2023)	10
Tablo 2. 9. Karapınar ilçesi nüfusunda tarım istihdam oranı	10
Tablo 2. 10. Büyükbaş süt ve besi işletmeleri sayısı	11
Tablo 2. 11. Karapınar ilçesi son on yıllık büyükbaş hayvan sayıları değişimi	12
Tablo 2. 12. Karapınar ilçesi son on yıllık küçükbaş hayvan sayıları değişimi	12
Tablo 3. 1. 2023 yılı mazot gübre desteği	18
Tablo 3. 2. 2023 yılı toprak analizi desteği	18
Tablo 3. 3. 2023 yılı organik tarım desteği.....	19
Tablo 3. 4. 2023 yılı iyi tarım uygulamaları desteği.....	20
Tablo 3. 5. 2023 yılı küçük aile işletmesi desteği	20
Tablo 3. 6. 2023 yılı fındık alan bazlı gelir desteği	21
Tablo 3. 7. 2023 yılı katı organik-organomineral gübre desteği	21
Tablo 3. 8. 2023 yılı geleneksel zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu desteği	21
Tablo 3. 9. 2023 yılı fark ödemesi desteği.....	22
Tablo 3. 10. 2023 yılı sertifikalı tohum kullanım desteği.....	23
Tablo 3. 11. 2023 yılı sertifikalı fidan/fide ve standart fidan kullanım desteği.....	23
Tablo 3. 12. 2023 yılı sertifikalı tohum üretim desteği	24
Tablo 3. 13. 2023 yılı sertifikalı fidan üretim desteği	24
Tablo 3. 14. 2023 yılı bombus arısı kullanım desteği.....	25
Tablo 3. 15. 2023 yılı biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği.....	25
Tablo 3. 16. 2023 yılı bitki karantinası tazminat desteği.....	25
Tablo 3. 17. 2023 yılı yem bitkileri desteği.....	26
Tablo 3. 18. 2023 yılı buzağı/malak/dişi manda desteği	26
Tablo 3. 19. 2023 yılı üreme parametreleri uygunluk desteği.....	27

Tablo 3. 20. 2023 yılı suni tohumlama desteği	27
Tablo 3. 21. 2023 yılı hastalıktan ari desteği.....	27
Tablo 3. 22. 2023 yılı besilik erkek sığır desteği.....	28
Tablo 3. 23. 2023 yılı anaç koyun keçi desteği	28
Tablo 3. 24. 2023 yılı sürü yenileme desteği.....	28
Tablo 3. 25. 2023 yılı sürü yöneticisi istihdam desteği	29
Tablo 3. 26. 2023 yılı koç-teke alımı desteği	29
Tablo 3. 27. 2023 yılı tiftik üretim desteği	29
Tablo 3. 28. 2023 yılı ipek böceği desteği.....	30
Tablo 3. 29. 2023 yılı arıcılık desteği.....	30
Tablo 3. 30. 2023 yılı aşı, atık ve küpe desteği	31
Tablo 3. 31. 2023 yılı su ürünleri üretiminin desteği	32
Tablo 3. 32. 2023 yılı hayvan gen kaynakları desteği	33
Tablo 3. 33. Ülkemizde yıllar itibariyle tarım sektörüne verilen destekler	35
Tablo 3. 34. Yıllar itibari ile yapılan tarımsal destekleme ödemeleri (2009-2023)	36
Tablo 3. 35. Yıllar itibari ile yapılan hayvancılık destekleme ödemeleri (2018-2024)	37
Tablo 3. 36. Ç.K.S.'ye kayıtlı son 10 yıldaki ilk 5 ürünün ekiliş	38
Tablo 4. 1. Sulu-kuru şartlarda münavebe örnekleri	40
Tablo 4. 2. Temel destek ödemeleri	41
Tablo 4. 3. Planlı üretim desteği ödemesi katsayıları	41
Tablo 4. 4. 2025 üretim döneminde ödenecek destekleme tutarları	42
Tablo 4. 5. Temel hayvancılık destekleme ve kriterleri	45
Tablo 4. 6. Yönlendirici destekleme kriterleri.....	46
Tablo 4. 7. Temel hayvancılık destekleri.....	46
Tablo 4. 8. Temel hayvancılık destekleri devamı.....	47
Tablo 4. 9. Ürün geliştirme temel destekleme ve kriterleri	48
Tablo 4. 10. Ürün geliştirme yönlendirici destekleme ve kriterleri.....	48
Tablo 4. 11. Ürün geliştirme destekleme fiyatları	49
Tablo 4. 12. Çiğ süt desteği.....	49
Tablo 5. 1. Regresyon analizine ilişkin test sonuçları	61
Tablo 5. 2. Otokorelasyon testi sonucu	62
Tablo 5. 3. Değişen varyans testi sonucu	63
Tablo 5. 4. Ramsey RESET test sonucu.....	63
Tablo 5. 5. VIF (Variance Inflation Factors) testi sonuçları.....	64

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 4. 1. Çiğ süt üretim havzaları	43
Şekil 4. 2. Kırmızı et üretim havzaları.....	44

GRAFİKLER LİSTESİ

Grafik 5. 1. Değişkenlere ait grafikler	60
--	----

1. GİRİŞ

Tarım, bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretimi, verimliliklerinin artırılması, yetiştirilmesi, değerlendirilmesi ve pazarlanmasını kapsayan bir süreçtir. Ekonomik açıdan tarım, özellikle düşük gelirli ülkelerde büyük önem taşımaktadır ve bu ülkeler genellikle tarım ve diğer birincil sanayilere odaklanır. Ancak tarımın ekonomik katkısı sadece milli gelirle sınırlı değildir; gıda arzını artırmak, ham madde sağlamak, sermaye eksikliğini gidermek ve talep yaratmak gibi pek çok alanda fayda sağlar. 2021 yılında Türkiye’de tarımsal üretim 120 milyon ton olarak gerçekleşmiş, ithalat 12 milyon dolar, ihracat ise 7 milyon dolar olmuştur. Dünyada tarımda öne çıkan ülkeler arasında Rusya, Ukrayna, Kanada ve Çin yer almaktadır (Özer, 2023, s.1).

Tarımsal üretim, büyük ölçüde açık alanlarda yapılırken, örtü altı üretim genellikle Akdeniz ve Ege Bölgeleri'nin sahil kesimlerinde yoğunlaşmaktadır. Açık alanlarda yapılan üretimin en büyük zorluklarından biri doğa olaylarının etkisiyle üretim maliyetlerinde belirsizlik ve fiyat dengesizliklerinin ortaya çıkmasıdır. Bu durum, tarımsal piyasa ekonomisinin sağlıklı bir şekilde oluşabilmesi için devletin müdahalelerinin kaçınılmaz hale gelmesine neden olmaktadır. Ülkemizin stratejik konumu, sürdürülebilir tarımsal üretimi zorunlu kılmakta; özellikle kendi kendine yeterli bir ülke olabilmek için üretimin doğru şekilde planlanması ve desteklenmesi büyük önem taşımaktadır. Tarımsal destekleme modelleri, ürün çeşitliliğinin korunması, temel besin maddelerinin üretimi ve tarımsal sanayinin hammadde ihtiyacının karşılanması gibi hedeflere ulaşmak için önemli araçlardır. Bu tezde, Türkiye'nin tarım sektöründeki mevcut durum değerlendirilerek, devlet müdahalelerinin tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini sağlamadaki rolü ortaya konulacaktır.

Türkiye’de 24 milyon hektar ekilebilir tarım alanı bulunmakta olup bunun 2.660.000 hektar alanı Konya’dadır. Karapınar ilçesinde ise 274.700 hektar tarım alanı bulunmaktadır. Bunun 120.000 hektar alanı ekilebilir tarım alanını oluşturmakta kalan kısım ise Mera, Otlak-Yaylak olarak kullanılmaktadır. Ekilebilir alanların hemen hemen tamamında tek yıllık ürünler yetiştirilmekte, çok yıllık ürünlerde ise Yonca ekilişi yaygın olarak yapılmaktadır. Dikili tarım arazisi yok denecek kadar azdır. Karapınar İlçesinde Türk-Vet kayıt sistemi kayıtlı 102.000 büyükbaş, 360.000 küçükbaş hayvan kaydı bulunmaktadır. Kanatlı hayvan yetiştiriciliği ile su ürünleri yetiştiriciliği ilçede yapılmamaktadır.

Bu tez çalışması, Konya İli Karapınar İlçesi özelinde tarım sektörünün karşılaştığı problemleri tespit etmek, çözüm önerileri geliştirmek ve devlet müdahalelerinin rolünü açıklamak amacını taşımaktadır. Tarım sektörü, özellikle açık alanlarda yapılan üretimle büyük oranda doğa olaylarının etkisine girmekte, bu da çiftçiler için üretim maliyetlerinde belirsizliğe ve fiyat dengesizliğine yol açmaktadır. Konya ili Karapınar ilçesi, su kaynakları açısından zorluklar yaşayan ve meteorolojik olarak en az yağış alan bölgelerden biridir, bu da tarımsal üretim planlamasında suyun etkin kullanımını zorunlu kılmaktadır. Bu bağlamda, sürdürülebilir tarım için devlet müdahaleleri ve tarımsal desteklemeler büyük bir önem taşımaktadır. Stratejik ürünlerde kendi kendine yeterli bir ülke olabilmek için, tarım politikaları ulusal çıkarlar doğrultusunda planlanmalı ve etkin destekleme modelleri oluşturulmalıdır. Bu çalışma, Karapınar ilçesindeki tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini sağlamak adına devletin müdahalelerinin nasıl yapılması gerektiğini ve tarımsal desteklemelerin önemini vurgulamaktadır.

2. TARIM SEKTÖRÜNÜN YAPISI

2.1. Ekonomide Tarımın Yeri

Tarım, bir ülkenin ekonomik kalkınmasının dengeli bir şekilde sürdürülmesinde her zaman en temel unsurlardan biri olmuştur. Ülke ekonomisi, birbirine bağlı karmaşık bir sistemdir. Bu sistemin analizi, ekonomik yönetim mekanizmalarının yeniden düzenlenmesi, mülkiyet yapılarındaki değişimler, yeni ekonomik ilişkilerin gelişimi, sosyal yönelimli ekonomi politikalarının benimsenmesi ve küresel süreçlerin etkisi altında şekillenen ekonomik yapının incelenmesi gibi birçok dinamik unsuru kapsamaktadır (Zarova, 2006, akt. Lubova vd. 2020, s.183).

Dünya’da tarım binlerce yıl önce başlamış olup bitkisel ve hayvansal ürünler elde edilmiştir. Ülkemizde de uzun yıllardır tarımın yapıldığı arkeolojik kazılardan çıkan kalıntılar ile ispat edilmiştir. Ekonomi; birbirleri ile sıkı bir şekilde bağlı olan çeşitli sektörlerin bir araya gelmesi ile oluşmaktadır. Ekonomik kalkınma ve sanayileşmede Cumhuriyet’in kurulması ile birlikte tarım sektörünün ağırlığı hissedilmeye başlamıştır. Ülkemizin kuruluşundan bugüne kadar tarım ve tarıma dayalı sanayileşme ilerlemeye devam etmektedir. Tarım sektörü, ülke nüfusunun beslenmesi, milli gelire ve istihdama katkısı, tarıma dayalı sanayi sektörünün hammadde ihtiyacını karşılaması, İhracata doğrudan ve dolaylı katkıda bulunarak Türkiye ekonomisindeki yerini ve önemini korumaktadır. Özellikle 1950’li yıllarda tarım alet ve ekipmanların ülkemize girmesi ile birlikte işlenebilir tarım alanları hızla artmış olup, 1980’li yıllara geldiğimizde nüfusumuzun %50’sinin tarımla uğraştığı ve bu sektörün nüfusun %62’sine istihdam sağladığı görülmüştür. Milli gelirden yaklaşık % 21’lik bir paya, ihracat gelirlerimizde ise % 37’lik bir paya sahip olmuştur. Günümüzde ise nüfusumuzun yaklaşık % 20’si tarım ile uğraşmakta olup tarım ürünlerinin ihracattaki payı ise yaklaşık % 13 seviyesindedir (Türkiye İstatistik Kurumu [TÜİK], 2024).

Sanayiye hammadde ve işgücü sağlamaya devam eden tarım sektörünün ihracatta tarımın önemini korumaya devam ettiği görülmektedir (Filiz, 1983, s.2).

Yoksul ülkelerde nüfusun büyük kısmı kırsal alanlarda yaşamakta ve geçimlerini tarımsal üretimle sağlamaktadır. Gelişmekte olan ülkelerde de gelir düzeyi düşük gruplar ağırlıklı olarak kırsal bölgelerde yaşarken, bu ülkelerde yaratılan katma değer yaklaşık dörtte biri tarım sektöründen gelmektedir. Ayrıca, tarımsal ürünlerin –gıda ve gıda dışı mahsuller dâhil olmak üzere gelişmekte olan ülkelerin ihracatında önemli bir

paya sahip olduğu gör÷lmektedir. Bu nedenle, tarım sektörünün ekonomideki görelî büyüklüğü, ekonomik büyüme başta olmak üzere birçok makroekonomik gösterge üzerinde önemli bir etkiye sahiptir (Gollin, 2010, s.3825).

Gelişmiş veya gelişmeye devam eden birçok ülkede insanların ihtiyaçlarını karşılayan tarım sektörü devlet tarafından desteklenmektedir. Hiçbir ülke kendi ihtiyaçlarını karşılama noktasında uluslararası politikalara tarımı bırakmak istememekte ve kendi sınırları içerisinde üretime devam etmektedir (Bulut, 2020, s.25-26).

2.1.1. Gayrisafi milli hâsılada tarımın yeri

Tarım, bir ülkenin ekonomik kalkınmasını uyumlu bir şekilde destekleyen en güçlü denge unsurlarından biri olmuş ve bu rolünü sürdürmektedir. Gayri safi yurtiçi hâsılaya sağladığı önemli katkılarla ulusal ekonomilerin temel taşlarından biri olan tarım sektörü, sosyal üründeki payında gelişmiş ülkelerde zaman zaman azalmalar görülse bile, ekonomik yapının vazgeçilmez bir unsuru olmaya devam etmektedir (Certan & Certan, 2017, s.21).

Cumhuriyetin ilk kurulduğu yıllarda tarım gayrisafi milli hâsılada milli gelirin yarısını oluştururken, bu oran 1980’li yıllarda % 20,6 civarına kadar düşmüştür. Son yıllardaki tarım sektörünün gayrisafi yurt içi hâsıla (GSYİH) içindeki payı Tablo 2.1’de gösterilmiştir.

Tablo 2. 1. Gayrisafi yurtiçi hâsıladaki tarımın payı

Yıl	Tarım, ormancılık ve balıkçılık		Gayrisafi yurt içi hâsıla		Tarımın Payı (%)
	Hacim (Bin TL)	Değişim oranı (%)	Hacim (Bin TL)	Değişim oranı (%)	
1998	70.538.635	-	710.757.338	-	9,9
1999	67.321.179	-4,6	687.564.129	-3,3	9,8
2000	71.635.947	6,4	735.234.598	6,9	9,7
2001	65.268.477	-8,9	692.958.561	-5,8	9,4
2002	70.933.969	8,7	737.638.603	6,4	9,6
2003	69.851.232	-1,5	780.150.235	5,8	9,0
2004	72.612.426	4	856.573.256	9,8	8,5
2005	78.370.970	7,9	933.598.935	9	8,4
2006	79.585.310	1,5	998.465.278	6,9	8,0
2007	74.636.413	-6,2	1.048.822.954	5	7,1
2008	78.013.732	4,5	1.057.371.118	0,8	7,4
2009	81.234.274	4,1	1.006.372.482	-4,8	8,1
2010	87.464.906	7,7	1.091.180.541	8,4	8,0
2011	90.473.489	3,4	1.213.393.968	11,2	7,5
2012	92.459.744	2,2	1.271.497.249	4,8	7,3
2013	94.649.299	2,4	1.379.394.179	8,5	6,9
2014	95.167.987	0,5	1.447.532.323	4,9	6,6
2015	103.977.399	9,3	1.535.607.237	6,1	6,8
2016	101.280.685	-2,6	1.586.636.759	3,3	6,4
2017	106.262.848	4,9	1.705.666.209	7,5	6,2
2018	108.708.277	2,3	1.757.060.838	3	6,2
2019	111.964.074	3	1.771.442.636	0,8	6,3
2020	118.467.681	5,8	1.804.389.220	1,9	6,6
2021	114.865.702	-3	2.010.800.443	11,4	5,7
2022	116.325.286	1,3	2.122.066.635	5,5	5,5

Kaynak: TÜİK, Yıllık Gayrisafi Yurt İçi Hasıla, 2022

Tablo 2.1' den de anlaşılacağı gibi 2000 li yılların başında Gayrisafi Yurtiçi Hasıladaki Tarımın Payı % 10 seviyesinden % 5,5 seviyelerine gerilemiş durumdadır.

2.1.2. Türkiye tarımında Karapınar'ın yeri

Karapınar İlçesinin ekonomisi tarıma ve özellikle buğday tarımına dayanır. Türkiye'nin buğday ambarı sayılır. Faal nüfusun büyük bir kısmı tarım, hayvancılık ve kısmen ormancılıkla uğraşmaktadır.

2.1.2.1. Karapınar'da bitkisel üretim

Karapınar ilçe topraklarının %46'sı tarıma elverişlidir. Ekili alanların en büyük kısmı tahıla tahsis edilmiştir. Başlıca tarım ürünleri buğday, arpa, şekerpancarı, ayçiçeği ve dane mısır olup; 2022 yılı verilerine göre önemli ürünlerimizin ülkemiz ekiliş ve üretimi içerisindeki payları Tablo 2.2'de gösterilmektedir.

Tablo 2. 2. Karapınar ilçesi başlıca tarım ürünlerinin ekiliş alanları ve Türkiye üretimi içerisindeki payları (2022)

Ürün Adı	Ekiliş Alanı (ha)			Üretim (Ton)		
	Türkiye	Karapınar	Karapınar / Türkiye(%)	Türkiye	Karapınar	Karapınar / Türkiye(%)
Buğday	6.628.739	37.000	0,55	19.750.000	168.742	0,85
Arpa	3.199.488	17.700	0,55	8.500.000	65.262	0,77
Şeker Pancarı	274.539	5.300	1,90	19.000.000	1.543.110	0,26
Yağlık Ayçiçeği	900.518	5.450	0,60	2.350.000	20.747	0,88
Dane Mısır	911.885	31.000	3,40	8.500.000	315.188	0,37

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2022

Tablo 2. 3. Karapınar ilçesi başlıca tarım ürünlerinin ekiliş alanları ve Konya ile üretimi içerisindeki payları (2022)

Ürün Adı	Ekiliş Alanı (ha)			Üretim (Ton)		
	Konya	Karapınar	Karapınar/ Konya(%)	Konya	Karapınar	Karapınar/Konya(%)
Buğday	579.410	37.000	6,4	1.929.500	168.742	8,7
Arpa	389.650	17.700	4,5	1.264.870	65.262	5,1
Şeker Pancarı	92.750	5.300	5,7	6.824.750	1.543.110	22,6
Yağlık Ayçiçeği	67.400	5.450	8,0	254.570	20.747	32,5
Dane Mısır	186.210	31.000	16,6	2.044.200	315.188	15,4

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2022

Tablo 2.2 ve Tablo 2.3'te görüldüğü gibi Karapınar ilçesinde en fazla ekilişe sahip ürün buğday olmakla birlikte en fazla üretilen ürün ise şeker pancarıdır. Bunun sebebi ise birim alandan alınan ürün miktarı Şeker Pancarında daha fazla olmasından kaynaklanmaktadır.

2.1.2.2. Karapınar'da hayvansal üretim

Karapınar'da yaklaşık olarak 154.700 hektar alanda Mer-a, otlak-yaylak alanı bulunmaktadır. Bu da ilçe şartlarında Mer-a'ya dayalı hayvancılık üretimini artırmaktadır. Tablo 2.4 ve Tablo 2.5'te yıllara göre ilçedeki büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayıları gösterilmektedir.

Tablo 2. 4. Karapınar ilçesi son on yıllık büyükbaş hayvan sayıları

Yıl	Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş)			Süt Üretimi (Ton)		
	Konya	Karapınar	Karapınar/Konya	Konya	Karapınar	Karapınar/Konya
2013	716.172	57.658	8 %	871.576	85.003	10 %
2014	727.357	56.987	8 %	898.556	86.547	10 %
2015	739.833	57.099	8 %	930.548	86.587	9 %
2016	752.221	53.541	7 %	971.396	85.176	9 %
2017	868.551	66.600	8 %	1.200.488	89.889	7 %
2018	921.572	75.634	8 %	1.280.196	105.828	8 %
2019	927.082	86.103	9 %	1.287.366	125.031	10 %
2020	946.144	94.341	10 %	1.365.201	161.301	12 %
2021	957.748	94.576	10 %	1.465.455	172.044	12 %
2022	930.745	89.106	10 %	1.343.126	161.316	12 %

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2022

Tablo 2.4'ten de anlaşılacağı gibi yıllar itibariyle ilçedeki büyükbaş hayvan sayısı Türkiye'deki büyükbaş hayvan sayısının % 0,50'lerine tekabül etmektedir.

Tablo 2. 5. Karapınar ilçesi son on yıllık küçükbaş hayvan sayıları

Yıl	Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)				
	Türkiye	Konya	Karapınar	Karapınar / Konya (%)	Karapınar / Türkiye (%)
2013	38.509.795	2.142.539	421.055	20	1,09
2014	41.485.180	2.127.437	393.488	18	0,95
2015	41.924.100	2.117.190	398.730	19	0,95
2016	41.329.232	2.088.454	362.802	17	0,88
2017	44.312.308	2.134.897	285.567	13	0,64
2018	46.117.399	2.252.461	318.279	14	0,69
2019	48.481.476	2.459.960	354.561	14	0,73
2020	54.112.626	2.843.229	369.667	13	0,68
2021	57.519.204	3.058.681	353.334	12	0,61
2022	56.265.750	3.046.469	385.708	13	0,69

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2022

Tablo 2.5’te görüldüğü gibi yıllar itibariyle ilçedeki küçükbaş hayvan sayısı Türkiye’deki küçükbaş hayvan sayısının % 0,70’ler civarında olması nedeniyle ilçeler bazında küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde ilk sıralarda yer almaktadır.

2.1.3. Tarım sektörünün istihdamdaki yeri

Tarım sektöründe istihdam edilen nüfus bakımından yıllar itibariyle ülkemizde değişkenlik göstermektedir. Cumhuriyetin ilk yıllarında ülke nüfusunun % 84 ‘ü tarımla uğraşırken günümüz koşullarında tarımla uğraşan kişi oranı % 15,8’ler civarındadır. Tablo 2.6’da 2014-2022 yılları arasında tarımda istihdamın dağılımı görülmektedir.

Tablo 2. 6. Tarım istihdamın dağılımı (2014-2022) (Bin kişi)

Yıl	Toplam istihdam	Tarım	Toplam İstihdamda Tarımın Oranı (%)
2014	25.933	5.470	21,1
2015	26.621	5.483	20,6
2016	27.205	5.305	19,5
2017	28.189	5.464	19,4
2018	28.738	5.297	18,4
2019	28.080	5.097	18,2
2020	26.812	4.716	17,6
2021	28.797	4.948	17,2
2022	30.752	4.866	15,8

Kaynak: TÜİK, 2022

Tablo 2.6’da anlaşılacağı gibi son yıllarda tarımda istihdam edilen kişilerin hem sayısı hem de oranı düşmeye devam etmektedir.

2.1.3.1. Karapınar’da tarım sektörünün istihdamdaki yeri

Konya ili Karapınar İlçesinde Tablo 2.7’de görüleceği gibi nüfusu 2014 yılında 48.968 iken 2023 yılında 51.166 kişiye ulaşmıştır.

Tablo 2. 7. Karapınar nüfusu (2014-2023)

Yıl	Karapınar Nüfusu	Erkek Nüfusu	Kadın Nüfusu
2014	48.968	24.641	24.327
2015	49.098	24.567	24.531
2016	49.636	24.98	24.656
2017	49.581	24.911	24.670
2018	49.766	25.146	24.620
2019	49.978	25.398	24.580
2020	50.304	25.471	24.833
2021	50.055	25.321	24.734
2022	50.323	25.535	24.788
2023	51.166	26.014	25.152

Kaynak: TÜİK, 2023

Tarım ve Orman Bakanlığı (TOB) Tarım Bilgi Sistemi (T.B.S.)'ne kayıtlı bitkisel üretim yapan çiftçi sayısı 2014 yılında Konya ili Karapınar ilçesinde 6.363 kişi iken 2023 yılında 6.026 kişi kayıt yaptırmış bulunmaktadır.

Tablo 2. 8. T.B.S.'de kayıtlı bitkisel üretim yapan çiftçi sayıları (2014-2023)

YIL	Bitkisel Üretim Yapan Çiftçi Sayısı Toplam		
	Karapınar	Konya	Oran (%)
2014	6.363	101.903	6,2
2015	6.089	98.387	6,1
2016	6.089	95.775	6,3
2017	6.074	92.407	6,5
2018	5.998	90.754	6,6
2019	5.764	87.812	6,5
2020	5.801	89.162	6,5
2021	6.006	89.417	6,7
2022	5.912	90.351	6,5
2023	6.026	92.210	6,5

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı T.B.S., 2023

Tablo 2.8'de her ne kadar yıllar itibariyle T.B.S.'ye kayıtlı bitkisel üretim yapan çiftçi sayılarında değişiklik söz konusu olsa da ekilen alanlarla ilgili önemli bir değişiklik olmamıştır. Yıllar itibariyle Karapınar ilçesinde ortalama olarak 1.150.000 dekar alanda üretim yapılmaya devam edilmektedir.

Tablo 2. 9. Karapınar ilçesi nüfusunda tarım istihdam oranı

Yıl	Karapınar Nüfusu	T.B.S.'de Kayıtlı Çiftçi Sayısı	Tarımda İstihdam Oranı (%)
2014	48.968	6.363	12,99
2015	49.098	6.089	12,40
2016	49.636	6.089	12,27
2017	49.581	6.074	12,25
2018	49.766	5.998	12,05
2019	49.978	5.764	11,53
2020	50.304	5.801	11,53
2021	50.055	6.006	12,00
2022	50.323	5.912	11,75
2023	51.166	6.026	11,78

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2023

Tablo 2.9'da görüldüğü üzere 2023 yılında ilçe nüfusunun %11,78'i çiftçilik ile uğraşmaktadır. Aslında tarımla uğraşan kişi sayısını aile olarak düşünmek gerekmektedir. Bir işletmeyi 4 kişilik bir aile olarak hesaplırsak yaklaşık 24.000 kişi

geçimini tarımsal üretimden sağlamakta olup bu da ilçedeki nüfusun nerede ise yarısına tekabül etmektedir.

Konya ili Karapınar ilçesinde mer-a varlığı 154.700 ha olmasından dolayı küçükbaş hayvancılık yaygın olarak yapılmaktadır. Buna bağlı olarak kapalı alanlarda özellikle süt üretimi amacıyla büyükbaş hayvan yetiştiriciliği de yapılmaktadır. 2023 üretim sezonunda Karapınar ilçesinde 12 tanesi Avrupa Birliği Onaylı Süt İşletmesi olmak üzere 15 adet Hastalıktan Ari Süt İşletmesi ile Konya ili içerisinde en fazla Hastalıktan Ari İşletmelere sahip ilçe konumundadır. Aşağıdaki tablolarda Tarım ve Orman Bakanlığı Hayvan Bilgi Sistemi (H.B.S.)’nde 2023 üretim yılında kaydı bulunan ilçedeki Büyükbaş ve Küçükbaş hayvan işletme sayıları ile işletmedeki hayvan sayıları gösterilmiştir.

Tablo 2. 10. Büyükbaş süt ve besi işletmeleri sayısı

Hayvan Sayısı Aralığı	SÜT İŞLETMESİ		BESİ İŞLETMESİ	
	Toplam işletme sayısı (adet)	Toplam hayvan sayısı (Baş)	Toplam işletme sayısı (Adet)	Toplam hayvan sayısı (Baş)
1 -5	479	1.084	603	1.390
6-10	307	1.928	320	2.089
11-20	354	4.214	297	3.735
21-30	241	4.884	123	2.597
31 - 40	150	4.237	83	2.470
41 - 50	89	3.206	36	1.412
51 - 100	243	13.442	76	4.365
101 -200	102	11.226	23	2.567
201 - 500	41	9.407	6	1.242
500 ÜSTÜ	9	5.008	0	0
Genel Toplam	2.015	58.636	1.567	21.866

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı (H.B.S.), 2023

Tablo 2.10’da görüldüğü gibi 2023 yılında ilçede H.B.S.’ye kayıtlı 3.582 adet işletmede toplamda 80.502 büyükbaş hayvan mevcudu vardır. Büyükbaş hayvan işletmelerinde ağırlıklı olarak süt sığırcılığı yapılmakta olup ilçede günlük ortalama 450 ton soğutulmuş süt üretilmektedir.

Tablo 2. 11. Karapınar ilçesi son on yıllık büyükbaş hayvan sayıları değişimi

Yıl	Büyükbaş Hayvan Sayısı (Baş)			Karapınar / Konya (%)	Karapınar / Türkiye (%)
	Türkiye	Konya	Karapınar		
2013	14.415.257	716.172	57.658	8	0,40
2014	14.223.109	727.357	56.987	8	0,40
2015	13.994.071	739.833	57.099	8	0,40
2016	14.080.155	752.221	53.541	7	0,38
2017	16.105.025	868.551	66.600	8	0,41
2018	17.220.903	921.572	75.634	8	0,44
2019	17.872.331	927.082	86.103	9	0,48
2020	18.157.987	946.144	94.341	10	0,52
2021	18.036.117	957.748	94.576	10	0,52
2022	17.023.791	930.745	89.106	10	0,52

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı (H.B.S.), 2022

Tablo 2. 12. Karapınar ilçesi son on yıllık küçükbaş hayvan sayıları değişimi

Yıl	Küçükbaş Hayvan Sayısı (Baş)			Karapınar/ Konya (%)	Karapınar/ Türkiye (%)
	Türkiye	Konya	Karapınar		
2013	38.509.795	2.142.539	421.055	20	1,09
2014	41.485.180	2.127.437	393.488	18	0,95
2015	41.924.100	2.117.190	398.730	19	0,95
2016	41.329.232	2.088.454	362.802	17	0,88
2017	44.312.308	2.134.897	285.567	13	0,64
2018	46.117.399	2.252.461	318.279	14	0,69
2019	48.481.476	2.459.960	354.561	14	0,73
2020	54.112.626	2.843.229	369.667	13	0,68
2021	57.519.204	3.058.681	353.334	12	0,61
2022	56.265.750	3.046.469	385.708	13	0,69

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı (H.B.S.), 2022

Tablo 2.11 ve Tablo 2.12’de görüldüğü üzere Karapınar ilçesinde Tarım ve Orman Bakanlığı H.B.S. kayıtlarına göre son yıllarda büyükbaş hayvan sayısında Konya ilinin % 8-10’una küçükbaş hayvan sayısında ise %12-14’üne sahip ilçesidir.

3. TARIM SEKTÖRÜNDE DESTEKLEMELER VE NEDENLERİ

Tarımda piyasaya arz edilen birçok ürün açık alanlarda yetiştirilmektedir. Bu da doğa olaylarından en çok etkilenen sektörün tarım olduğu gerçeğini meydana getirmektedir. Tarım ürünlerinde oluşan arz ve talep dengesinin ülkemiz şartlarında değerlendirmeler yapılarak destekleme modelleri ile çiftçilerimizin veya üreticilerimizin yönlendirilmesi ve oluşabilecek risklerin azaltılması bakımından tarımsal desteklerin verilmesi gerekliliği ortaya çıkmaktadır (Ankboy, 1992, s.145).

Ülkemizde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üreticilerimize bitkisel üretim, hayvansal üretim ve su ürünleri üretiminin desteklenmesi başlıkları altında çok değişik destekleme kalemleri mevcuttur.

3.1. Tarım Ürünlerinde Desteklemeyi Gerektiren Nedenler

Tarım sektörü, tüm dünya ülkelerinde stratejik öneme sahip olduğu için özel olarak korunmakta ve desteklenmektedir. Bu koruma ve destek, genellikle yüksek fiyat politikaları ve destekleme alımları yoluyla sağlanmaktadır. Türkiye, tarım ülkesi olma özelliğiyle, yarım asrı aşkın bir süredir tarım sektörüne yönelik çeşitli destekleme politikaları uygulamaktadır. Tarım sektörü, toplumun temel gıda ihtiyaçlarının düzenli ve yeterli bir şekilde karşılanmasının yanı sıra, ekonomiye üretim, piyasa ve istihdam açısından önemli katkılar sağlamaktadır. Türkiye'deki kalkınma plan ve programlarında, genel sanayileşme politikalarının bir alternatifi olarak değil, sanayileşmenin tamamlayıcı ve vazgeçilmez bir unsuru olarak görülen tarım sektörüne yönelik destekleme politikalarının sonuçları değerlendirilmektedir (Özdemir, 1989, s.261).

Tarım ürünlerinde desteklemeyi gerektiren nedenler aşağıda maddeler halinde sıralanmıştır (Filiz, 1983 ve Bulut, 2020, s.51).

I) Tarımsal ürün fiyatındaki değişkenlik

Tarım ürünleri yukarıda da belirtildiği şekilde açık alanlarda yetiştirilmekte olup yıl içerisinde ekiminden hasadına kadar uzun bir zamana ihtiyaç duymaktadır. Bu da her yıl ürün fiyatlarında gerek maliyet açısından gerekse verim açısından dalgalanmalara neden olmakta ürünlerde sabit bir fiyat öngörüsü yapılamamaktadır. Üreticilerimizin ürettikleri ürünler aslında bir önceki yılda oluşan fiyatlardan etkilenmekte hangi ürün fazla getiri sağlarsa o ürün bir sonraki yıl daha fazla ekilmektedir. Tarım ürünleri dönemselsel olarak üretilir fakat yıl boyunca gerek insan beslenmesinde gerekse hayvan beslenmesinde kullanılmaktadır. Yıl boyunca piyasaya

arz edilen tarım ürünlerinde oluşacak spekülasyonlar fiyatlarda dalgalanmalara neden olmaktadır. Tarım ürünlerinde oluşan arz ve talep dengesinin değişmesi fiyat üzerinde aşırı derecede etki yapmaktadır. Fiyat istikrarının sağlanması açısından tarımsal ürünlerin desteklenmesi gerekmektedir.

II) Tarımsal işletmelerin gelir seviyesinin yükseltilmesi

Tarım dışı ile uğraşan işletmelerin gelir seviyeleri genel olarak tarım işletmelerinden daha yüksek ve düzenlidir. Tarımda üretim doğal afetlere, bitki-hayvan hastalık ve zararlıları ile mücadeleyle yapılmakta olup bu da üretim hacminde kısıtlamalara veya azalmalara neden olmaktadır. Üretim aşamasında meydana gelen olumsuzluklar sonucunda gelirlerde ciddi manada dalgalanmalara neden olmaktadır. Bunun neticesinde tarım işletmelerinde üretim planlaması yapılması oldukça zor olduğundan dolayı gelir hesaplamasının yapılması da zordur. Gelir seviyesinin düşük ve düzensiz olması hem işletmelerin yatırım planlamasını yapamamasında hem de genel ekonomi açısından problemler meydana getirmektedir. İşletmelerin hem planlama hem de aynı zamanda üretim yapması ile birlikte yatırım yapmalarını sağlamak amacıyla tarımın desteklenmesi gerekmektedir.

III) Tarımsal işletmelerin ürünlerini ülke menfaatleri doğrultusunda üretmesi

Devlet, ülke menfaatlerini korumak için tarım sektörüne yön vermektedir. Bu menfaatler, "ekonomik kalkınmanın tarımdan başlatılması, ülkeye döviz gendisinin sağlanması, ülkenin tarımsal üretiminin kendine yeterli hale gelmesi ve yeni teknolojilerin geliştirilmesi" için olabilir.

Dünya genelinde stratejik tarım ürünlerinde dışa bağımlı olmamak adına ülkeler tarım ürünlerini kendisi üretmek zorundadır. Bunu sağlamanın bir yolu da üreticileri stratejik ürünlere yönlendirmek adına tarımsal destekleme modellerini de buna göre planlamak gerekmektedir.

3.2. Tarım Sektörüne Müdahale Yöntemleri

Devletler, tarım sektörüne yönelik müdahalelerinde genellikle "destekleme alımları yapılması, düşük faizli ve uzun vadeli tarımsal krediler sağlanması, ihracat teşvikleri verilmesi, girdi maliyetlerini azaltıcı politikalar uygulanması ve vergi

muafiyetleri tanınması" gibi yöntemlere başvurmaktadır. Başka bir deyişle, devletin tarıma müdahalesi iki ana başlık altında toplanır: ilki "dolaylı destekleme", ikincisi ise "doğrudan destekleme" yöntemleridir (Özdemir, 1989, s.268).

3.2.1. Tarım sektörüne dolaylı müdahale yöntemleri

Devlet tarım sektöründe tespit olduğu olumsuzluklara veya fiyat dalgalanmalarına karşı piyasalara dolaylı olarak müdahalelerde bulunabilir. Üretim alanlarının kısıtlanması veya daraltılması, yönlendirme politikası ile üretimin planlanması, fiyatlarda istikrar sağlamak başlıca dolaylı müdahale yöntemleridir.

I) Üretim alanlarının kısıtlanması-daraltılması

Devletlerin tarım üreticilerinin gelir seviyelerini yükseltmek için başvurduğu yöntemlerin başında ekim alanlarında yada üretim alanlarında kısıtlama yapmaktır. Bazı ürünlerin yetiştirilmesi özel kanunlarla sağlanırken bazı ürünlerin yetiştirilmesi izinler ile yapılabilmektedir. Örneğin ülkemizde Çeltik yetiştiriciliği 11.06.1936 tarih ve 3039 sayılı resmi gazetede yayımlanan 1547 sayılı Çeltik Ekim Kanunu ile yapılmaktadır.

Bunun yanı sıra Haşhaş, Tütün, Çay ekimi özel izinler ile yapılmaktadır. Ekim alanlarının kısıtlanması sonucunda elde edilecek ürünlerde kalite artacak, ürünün fiyatının artmasından dolayı üreticilerin daha fazla alanlarda üretim yapmaları engellenecek, ürün fiyatlarında bir istikrar sağlanacaktır. Tarım alanlarının sınırlandırılması sonucunda devletler üretim yapmayan üreticilere ödeme yapabilmektedir. Geçtiğimiz yıllarda (2002-2014 yılları arasında) fındık üretim alanlarının daraltılması politikası ile fındık ağaçları sökülmüş ve üreticilere bunun için destekleme ödemesi yapılmıştır.

II) Yönlendirme Politikası ile Üretimin Planlanması

Ülkemiz kaynaklarının düzenli bir şekilde kullanılabilmesi için devletimizin bazı yönlendirme politikaları olabilmektedir. İlgili bakanlıklar Ülkemizin kendi kendine yeterli olması için ihtacat veya ithalat durumlarını göz önüne alarak yönlendirme yapabilmektedir. Bu yönlendirmelerde tohum desteklemesi veya belli bir kısmını hibe etmesi, damızlık olarak koç-teke-düve vermesi, Kırsal Kalkınma Programı dâhilinde alet-ekipmanların desteklenmesi, düşük faizli veya faizsiz kredilerin kullandırılması gibi uygulamalar yapılabilmektedir.

Tarım ve Orman Bakanlığı üretim planlaması ile ilgili olarak 2000 li yılları başında Doğrudan Gelir Desteği (DGD) adı altında alan bazlı desteklemelere başlamış

olup daha sonraki süreçlerde ise hem alan bazlı hem de üretilen ürünlere Çiftçi Kayıt Sistemi (Ç.K.S.) üzerinden destekleme verilmiştir.

2014 yılında ise Tarım Bilgi Sistemi (T.B.S.) üzerinden destekleme verilmeye başlanmış olup ülkemiz genelinde alan bazlı desteklemelere ilaveten Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeline geçilmiş olup her bir ilçe bir havza olarak kabul edilmiştir. Konya ili Karapınar ilçesinde bu kapsamda Arpa, Ayçiçeği (Yağlık), Buğday, Çavdar, Kanola, Kuru Fasulye, Mısır (Dane), Nohut, Patates, Tritikale, Yem Bitkileri destekleme kapsamına alınmıştır. Su kısıtı olan ilçemizde suyu az tüketen ürünlere %50 daha fazla destekleme verilmiş olup bu da üretimin planlamasının bir aşamasını göstermektedir.

2025 üretim sezonundan itibaren ülkemizde kullanılan tatlı suyu merkeze alarak suyu çok tüketen ve ülkemiz için stratejik olan tarım ürünlerinde üretim planlaması yapılmış olup tüm havzalarda geçerli olmak üzere 13 ürün + 1 ürün grubu (Yem Bitkileri)'na destekleme verilmesi için 13 Eylül 2023 tarih ve 32309 sayılı Resmi Gazetede "Tarımsal Üretim Planlaması Hakkında Yönetmelik" yayımlanmıştır. Bu Yönetmelik kapsamında hangi ürünün hangi havzada ne kadar yetiştirileceği ve hangilerinin destekleneceği Tarım ve Orman Bakanlığı'nın planlamasına bırakılmıştır. Özellikle su kısıtı olan ilçelerde (Karapınar su kısıtı olan ilçeler arasında) suyu çok tüketen ürünlerin 4 yılda bir defa ekilmesi ve desteklenmesi, ilk defa açılacak olan büyükbaş hayvancılık işletmelerinin açılmaması gibi kriterler kararlaştırılmıştır.

III) Fiyatlarda İstikrar Sağlamak

Devlet tarımda fiyat istikrarı sağlamak adına ürünlerin bol olduğu zamanlarda doğrudan alım yapabilmektedir. Özellikle hububat ürünlerinde (Arpa, buğday, mısır vb.) Toprak Mahsulleri Ofisi (TMO) tarafından alım gerçekleştirilmektedir. Aynı kurum tarafından belli periyotlarla da satış işlemi yapabilmektedir. Böylece piyasalarda bir istikrar sağlanabilmektedir.

3.2.2. Tarım sektörüne doğrudan müdahale yöntemleri

Devlet, tarım ürünleri fiyatlarına doğrudan müdahale ederek, fiyat artışlarından kaynaklanabilecek istikrarsızlıkları önlemeyi ve üreticilerin gelir seviyesini artırmayı hedefleyebilir. Fiyat desteği sağlamak amacıyla, devlet üreticilere belirli bir fiyat güvencesi sunar. Bu yaklaşımda devlet iki temel yöntemi benimser: biri "destekleme fiyat politikası", diğeri ise "mali yardım politikasıdır" (Özdemir, 1989, s.270).

I) Destekleme Politikası ile Doğrudan Müdahale

Destekleme politikalarında devletlerin en başta ve sık olarak kullandığı yöntemlerin başında fiyat olarak destekleme gelmektedir. Devlet destekleme kapsamındaki ürünler için yani havza bazında olan ürünlere taban fiyat belirler daha sonra ürünlerin fiyatının belirlenen fiyatın altına düşmemesini garanti eder. Fiyatların düşmemesi adına Devlet kurumları tarafından alımların garanti edilmesi gerekmektedir. Ülkemizde alım garantisini Devlet ağırlıklı olarak TMO'lar tarafından yapmaktadır. TMO'lar tarafından üreticilerin ürettiği ürünlerin ya bir kısmı ya da tamamı alınabilmektedir. Son yıllarda özellikle Hububat grubunda Devlet üretilen ürünlerin tamamına gerek TMO gerekse sözleşmesi olan Lisanslı Depoculuk Anonim Şirketleri (LİDAŞ) tarafından alımını sağlamaktadır (Filiz, 1983, s.7).

II) Mali Destekleme Olarak Doğrudan Müdahale

Bu politika yönteminde Devletler müdahalede bulunacağı tarım ürünlerine belirli bir fiyatı garanti eder, diğer yandan ürünlerin piyasa şartlarında alınıp satılmasını serbest bırakır. Serbest piyasa fiyatları açıklanan fiyatın altına düştüğü takdirde devletler aradaki farkı mali yardım olarak üreticilere ödeme yoluna gider. Devlet mali yardım politikasında doğrudan alım garantisi vermemektedir. Bu politika sayesinde hem üretici hem de tüketici korunmaktadır. Mali yardım politikasının maddi boyutu çok büyük olduğundan dolayı uygulamalarda belirli ürünlere destek verilebilir (Filiz, 1983, s.7-11).

3.3. Tarım Sektöründe Verilen Desteklemeler

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yurt içinde bitkisel, hayvansal ve su ürünleri üreticiliği yapan işletmelere üretim yılı içerisinde tarımsal desteklemeler verilmektedir. Bu desteklemeler temelde 3 başlık altında toplanmıştır. bunlar bitkisel üretimin desteklenmesi, hayvansal üretimin desteklenmesi ve su ürünleri üretimin desteklenmesi şeklindedir. Bakanlık her üretim yılı için destekleme kapsamında olan ürünleri üretim sezonu başlamadan veya üretim sezonu içerisinde açıklayarak üretim planlaması yapmaktadır.

3.3.1. Bitkisel üretim desteklenmesi

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üretim yılı içerisinde aşağıdaki başlıklar halinde destekleme verilmektedir.

a) Mazot ve Gübre Desteği: Üretim yılı içerisinde Çiftçi Kayıt Sistemi (ÇKS) kayıtlarına göre tarımda kullanılan mazot ve gübre için temel destek olarak verilmektedir. Bu desteği üreticiler önceki yıllarda nakdi olarak kullanırken 2022 üretim sezonundan itibaren sadece gübre ve mazot alımlarında kullanabilmektedir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan mazot-gübre desteği Tablo 3.1 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 1. 2023 yılı mazot gübre desteği

2023 Yılı Mazot Gübre Desteği Miktarları		
Ürün Grupları	Mazot Desteği Tutarı(TL/Dekar)	Gübre Desteği Tutarı (TL/Dekar)
Arpa, Buğday, Çavdar, Tritikale, Yulaf	103,00	46,00
Çeltik	250,00	21,00
Fındık, Kuru Soğan, Yaş Çay, Zeytin, Şeker Pancarı	86,00	21,00
Kuru Fasulye, Mercimek, Nohut, Aspir	103,00	21,00
Kütlü Pamuk	345,00	21,00
Patates, Soya	172,00	21,00
Yağlık ayçiçeği, Kolza (Kanola)	121,00	21,00
Yem bitkileri	94,00	21,00
Diğer ürünler	86,00	21,00
Nadas	40,00	0,00

NOT: Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli kapsamında desteklenen ürünlerin havzası dışında yetiştirilmesi durumunda bu ürünlere mazot ve gübre desteği ödemesi yapılmaz.

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

b) Toprak analizi desteği: Tarım ve Orman Bakanlığınca (Bakanlık) yetkilendirilmiş toprak analiz laboratuvarlarına, asgari 50 dekar ve üzeri tarım arazilerinde, her 50 dekar araziye kadar bir analiz için toprak analizi desteği ödemesi yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan toprak analizi desteği, biyolojik mücadele desteği, çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım desteği ve tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetleri desteği Tablo 3.2 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 2. 2023 yılı toprak analizi desteği

Yılı	Doğrudan Gelir Desteği (TL/Dekar)	Toprak Analizi Desteği (TL/Dekar)	Biyolojik Mücadele Desteği (TL/Dekar)	Çiftlik Muhasebe Veri Ağı Sistemi Katılım Desteği (İşletme/TL)	Tarımsal Yayım ve Danışmanlık Hizmetleri Desteği (İşletme/TL)
2023	-	50 TL/Analiz (50 Dekar ve üzeri araziler için Laboratuvarlara ödenir.)	580-1.700	1.000,00	144.000 TL/Danışman (En fazla 5 danışmana olmak üzere Ziraat Odası ve Üretici Örgütlerine ödenir.)

Resmi Gazete, 2023

c) Organik Tarım Desteği: Çiftçi Kayıt Sistemine ve Organik Tarım Bilgi Sistemine kayıtlı, organik tarım faaliyeti yapmış, geçiş süreci-2, geçiş süreci-3 ve organik statüde yer alan tarım arazilerindeki ürettiği ürüne “ürün sertifikası” düzenlenmiş çiftçilere birim destek miktarları üzerinden ödeme yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan organik tarım desteği aşağıda Tablo 3.3 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 3. 2023 yılı organik tarım desteği

2023 Yılı Organik Tarım Desteği Miktarları		
Ürün Kategorileri	Birim Destek Miktarı (TL/da)	
1.Kategori Ürünler: Acur, Ahududu, Altınçilek, Altıntop, Armut, Avokado, Ayva, Bakla, Balkabağı, Bamya, Barbunya, Barbunya Fasulye, Bergamot, Biber, Böğürtlen, Brokoli, Çilek, Dereotu, Domates, Dut, Elma, Enginar, Erik, Fasulye, Fasulye (Taze), Fındık, Frenk Üzümü, Gilaburu (Viburnum Opulus), Goji Berry (Kurt Üzümü), Gül, Havuç, Hıyar, Hindiba, Ispanak, İğde, İncir, Kabak, Kamkat, Karayemiş, Karnabahar, Kayısı, Kereviz, Kiraz, Kiraz-Vişne, Kuşkonmaz, Kuzukulağı, Lahana, Limon, Limon Grass, Mandalina, Marul, Maş Fasulyesi, Maydanoz, Muz, Nane, Nar, Nektarin, Patlıcan, Pazı, Pırasa, Portakal, Radika, Roka, Sarımsak, Semizotu, Soğan, Şalgam, Şeftali, Tere, Turunç, Üzüm, Üzüm Kurutmalık, Üzüm Sofralık, Vişne, Yaban Mersini (Maviyemiş), Yaş Çay, Yerelması, Zerdali	Ürün Sertifikası (Bireysel)	180
	Ürün Sertifikası (Üretici Grubu)	90
2.Kategori Ürünler: Adaçayı, Alıç, Anason, Antep Fıstığı, Arapsaçı(Fençel), Ayçiçeği, Badem, Bezelye, Biberiye (Rozmarin), Börülce, Ceviz, Civanperçemi, Çamfıstığı, Çeltik, Çemen (Buy), Çörek Otu, Defne, Ebegümeçi, Ekinezya, Fesleğen (Reyhan), Hatmi çiçeği, Hurma, Hünnap, İhlamur, Isırgan Otu, Kantaron, Karabuğday, Karpuz, Kavun, Kekik, Kestane, Kenevir lif, Ketan lif, Kızılcık, Kimyon, Kinoa, Kişniş, Kivi, Kuşburnu, Kohlraby, Kudret Narı, Melissa (Oğulotu), Mercanköşk, Mercimek, Mısır, Muşmula, Nohut, Pamuk, Pancar, Patates, Pıkan Cevizi, Rezene, Safran, Sarımsak(Kuru), Silajlık Mısır, Soğan(Kuru), Soya, Susam, Şekerotu (Stevia), Şeker Kamışı, Şeker Pancarı, Şevketi Bostan, Tarçın, Tarhun, Turp, Tütün, Trabzon Hurması, Üvez, Yenidünya, Yerfıstığı, Zencefil, Zeytin	Ürün Sertifikası (Bireysel)	72
	Ürün Sertifikası (Üretici Grubu)	36
3.Kategori Ürünler: Ahlat, Alabaş, Arpa, Buğday, Burçak, Caramba, Çavdar, Çayır Otu, Darı, Fiğ, Hardalotu, Haşhaşkapsül, Haşhaşkapsül+Dane, Hayvan Pancarı, İtalyan Çimi, Kapari, Kaplıca, Karabaşotu, Karakafes Otu, Keçiboynuzu (Harnup), Kırmızı Pancar, Korunga, Lavanta (Lavandula), Macar Fiği, Madımak, Mahlep, Menengiç, Mersin, Mürdümük, Sakız Ağacı (Pistacia Lentiscus), Sorgum, Sorgum-Sudan Otu Melezi, Sudan Otu, Sumak, Triticale, Turp Otu, Üçgül, Yapay Çayır Mera, Yem Bezelyesi, Yem Şalgamı, Yonca, Yulaf	Ürün Sertifikası (Bireysel/ Üretici Grubu)	30

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

d) İyi Tarım Uygulamaları Desteği: Üretim yılında bireysel veya grup sertifikasyonu seçeneğine göre düzenlenmiş iyi tarım uygulamaları sertifikasına sahip olan ve Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilere birim destek miktarları üzerinden ödeme yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan iyi tarım uygulamaları desteği aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 4. 2023 yılı iyi tarım uygulamaları desteği

2023 Yılı İyi Tarım Uygulamaları Desteği Miktarları			
Ürün Kategorileri	Birim Destek Miktarı (TL/da)		
1.Kategori Ürünler: Acur, Bakla, Balkabağı, Barbunya Fasulye, Bezelye, Biber, Brokoli, Çilek, Dereotu, Domates, Enginar, Fasulye, Havuç, Hıyar, Ispanak, Kabak, Karnabahar, Kereviz, Kuşkonmaz, Lahana, Marul, Maydanoz, Muz, Nane, Patlıcan, Pırasa, Roka, Tere, Turp	Örtüaltı Üretim	Bireysel Sertifikasyon	270,00
		Grup Sertifikasyonu	135,00
	Açıkta Üretim	Bireysel Sertifikasyon	90,00
		Grup Sertifikasyonu	45,00
2.Kategori Ürünler: Altıntop, Armut, Avakado, Ayva, Böğürtlen, Elma, Erik, Fındık, İncir, Karpuz, Kavun, Kayısı, Kiraz, Kivi, Limon, Mandalina, Nar, Nektarin, Patates, Portakal, Sarımsak, Şeftali, Soğan, Trabzon Hurması, Üzüm, Vişne, Yenidünya	Bireysel Sertifikasyon		72,00
	Grup Sertifikasyonu		36,00
3.Kategori Ürünler: Adaçayı, Anason, Antepfıstığı, Badem, Biberiye, Ceviz, Çemen(buy),Çörekotu, Fesleğen(reyhan), Gül, Gojiberry (kurt üzümü), Hünnap, Karabuğday, Kekik, Kestane, Kimyon, Kinoa, Kişniş, Kuşburnu, Lavanta, Melissa, Rezene, Zeytin	Bireysel/Grup Sertifikasyonu/Sertifikasyon		30,00

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

e) Küçük Aile İşletmesi Desteği: üretim yılı için dekar üzerinden ödeme yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan küçük aile işletmesi desteği aşağıda Tablo 3.5 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 5. 2023 yılı küçük aile işletmesi desteği

2023 Yılı Bitkisel Üretim Yapan Küçük Aile İşletmesi Desteği Miktarları	
Ödeme Yapılacak Kişiler	Birim Destek Miktarı (TL/da)
ÇKS'ye kayıtlı ve tarımsal faaliyet yapılan alan toplamı beş dekar veya altında olan çay ve fındık ürünleri hariç, açıkta ve/veya örtüaltı ünitelerinde meyve, sebze, süs bitkisi ile tıbbi ve aromatik bitki yetiştiriciliği yapan gerçek ve tüzel kişiler	200,00

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

f) Fındık Alan Bazlı Gelir desteği: Ekli listede belirtilen tarım havzalarında; 22/11/2001 tarihli ve 2001/3267 sayılı Fındık Alanlarının Tespitine Dair Karar ile belirlenen ve ruhsat verilen alanlarda, üretim yılında Çiftçi Kayıt Sistemi ve Fındık Kayıt Sistemine kayıtlı çiftçilere dekara ödeme yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım

ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan fındık alan bazlı gelir desteği aşağıda Tablo 3.6 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 6. 2023 yılı fındık alan bazlı gelir desteği

2023 Yılı Fındık Alan Bazlı Gelir Desteği Miktarları	
Ödeme Yapılacak Kişiler	Birim Destek Miktarı (TL/da)
ÇKS'ye kayıtlı ve Fındık kayıt sistemine kayıtlı yetiştiriciler	170,00

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

g) Katı Organik-Organomineral Gübre Desteği: Üretim yılı için dekara ödeme yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan katı organik-organomineral gübre desteği aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 7. 2023 yılı katı organik-organomineral gübre desteği

2023 Üretim Yılı Katı Organik-Organomineral Gübre Desteği	
Ödeme Yapılacak Kişiler	Birim Destek Miktarı (TL/da)
Katı Organik-Organomineral Ürünleri, Katı Organik Toprak Düzenleyici Ürünler ile Kaplama Gübre ve Fermantasyon Sonucu Elde Edilen Organik Gübre GTS Üzerinden 1/9/2022-31/8/2023 Tarihleri Arasında Tedarik Eden ÇKS'ye Kayıtlı Çiftçiler	30,00

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

h) Geleneksel Zeytin Bahçelerinin Rehabilitasyonu Desteği: Üretim yılı için dekara Zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu için ödeme yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan geleneksel zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu desteği aşağıda tablo halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 8. 2023 yılı geleneksel zeytin bahçelerinin rehabilitasyonu desteği

2023 Yılı Geleneksel Zeytin Bahçelerinin Rehabilitasyonu Desteği Miktarları	
Ödeme Yapılacak Kişiler	Birim Destek Miktarı (TL/da)
ÇKS'ye kayıtlı Zeytin Bahçelerinin Rehabilitasyonunu yapan yetiştiriciler	100,00

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

i) Fark Ödemesi Destekleri: 29/6/2009 tarihli ve 2009/15173 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kraliçelere giren Türkiye Tarım Havzalarının belirlenmesine İlişkin Karar kapsamında, havza bazlı fark ödemesi desteği sağlanmaktadır. Bu birlikteliğin, kayıtlı tarım havzalarında, üretimin ekilip satışının yapıldığı ürünlerin farklı ödemeleri

yapılır. Destek ödemeleri, her bir havza için ek listede belirtilen ürünlerle sınırlı olup, Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli'nde kaydedilen havzalarda gerçekleşen üretim için uygulanmaktadır. Destek ödemeleri, yağlık ayçiçeği, kütlü pamuk, soya, kolza (kanola), aspir, dane mısır, buğday, arpa, çavdar, yulaf, tritikale, çeltik, kuru fasulye, mercimek ve nohut gibi ürünleri, tutarlı veriler ve uydu parçalarının saklanması verimi değerlere göre yapılır. Özellikle kütlü pamukta, yurt içinde üretilip sertifikalandırılan tohum kullanma şartları aranmaktadır. Fark ödemesi desteğinden faydalanmak için satış belgesi (fatura, müstahsil makbuzu vb.) istenmektedir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan Fark Ödemesi Desteği aşağıda Tablo 3.9 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3.9. 2023 yılı fark ödemesi desteği

2023 Yılı Fark Ödemesi Desteği Miktarları	
Desteğe Konu Ürünler	Birim Destek Miktarı (Kış/kg)
Buğday, Çavdar, Tritikale, Yulaf	100
Arpa	50
Aspir	55
Çeltik	10
Dane Mısır	3
Dane Zeytin	15
Kolza (Kanola)	100
Kuru Fasulye, Mercimek, Nohut	50
Kütlü Pamuk	160
Soya	60
Yağlık Ayçiçeği	100
Yeraltı sularının yetersiz seviyede ve su kısıtı olduğunun Bakanlıkça tespit edildiği havzalarda 2023 yılında ekimi yapılan mercimek ve nohut için	Aldığı Desteğe %50 İlave
NOT: Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeli kapsamında desteklenen ürünlerin havzası dışında yetiştirilmesi durumunda bu ürünlere Fark Ödemesi Desteği ödemesi yapılmaz.	

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

j) Sertifikalı tohum kullanılarak, üretim programı içinde Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı arazilerde ekim veya dikim yapan çiftçilere, yurt içinde üretilip sertifikalı tohumlar üzerinden destek ödemesi yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan sertifikalı tohum kullanım desteği aşağıda Tablo 3.10 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 10. 2023 yılı sertifikalı tohum kullanım desteği

2023 Yılı Sertifikalı Tohum Kullanım Desteği Miktarları	
Desteğe Konu Ürünler	Birim Destek Miktarı (TL/da)
Arpa, Buğday, Çavdar, Çeltik, Tritikale, Yulaf	65,00
Aspir	15,00
Fiğ, Korunga, Soya, Yem Bezelyesi	58,00
Kolza (Kanola)	40,00
Kuru Fasulye, Mercimek	78,00
Nohut	65,00
Patates	260,00
Susam	10,00
Yerfıstığı	45,00
Yonca	78,00
Yağlık Ayçiçeği	135,00

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

k) Yurt içinde üretilip sertifikalandırılmış fidan, çilek fidesi ve/veya standart fidan kullanılarak, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı arazilerde üretim yılı içinde meyve bahçesi kuran çiftçilere destek ödemesi yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından sağlanacak olan sertifikalı fidan/fide ve standart fidan kullanım desteği, aşağıdaki Tablo 3.11 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 11. 2023 yılı sertifikalı fidan/fide ve standart fidan kullanım desteği

2023 Sertifikalı Fidan/Fide Ve Standart Fidan Kullanım Desteği Miktarları		
Bahçe Tesisi	Standart (TL/Dekar)	Sertifikalı (TL/Dekar)
Antepfıstığı, Aronya, Badem, Ceviz, Maviyemiş	250	800
Asma ve Diğer Meyve Türleri (Nar ve Muz Hariç)	250	600
Çilek Fidesi	0	800

Not: Tarım Parselinin % 6 ve Üzeri Eğim Şartı bulunmaktadır.

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

l) Sertifikalı tohum üretim desteği, yurt içinde tohum üretimi yapan, sertifikalandıran ve satışını gerçekleştiren, Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı yetkilendirilmiş tohumculuk bölümleri tarafından sağlanan tohumluklar için yapılır. Bu destek, orijinal, temel ve üstü tohumluk üretimlerine yönelik olarak verilir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan sertifikalı tohum üretim desteği aşağıda Tablo 3.12 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 12. 2023 yılı sertifikalı tohum üretim desteği

2023 Yılı Sertifikalı Tohum Üretim Desteği Miktarları		
Yurt İçi Sertifikalı Tohum Üretim Desteği	Orijinal (Temel ve Üst Kademe) (TL/kg)	Sertifikalı Kademe (TL/kg)
Arpa	0,10	0,08
Aspir	0,80	0,50
Buğday	0,12	0,10
Çavdar	0,16	0,08
Çeltik	0,35	0,25
Fiğ	1,60	1,50
Kuru Fasulye	0,60	0,50
Kolza (Kanola)	1,80	1,20
Korunga	1,60	1,50
Mercimek	0,60	0,50
Nohut	0,60	0,50
Patates	0,20	0,10
Soya	0,70	0,35
Susam	1,80	0,60
Tritikale	0,10	0,08
Yem Bezelyesi	1,60	1,50
Yerfıstığı	1,00	0,08
Yonca	5,00	4,00
Yulaf	0,16	0,08

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

m) Sertifikalı fidan üretim desteği, Bakanlık tarafından yetkilendirilmiş ve Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı fidan üreticilerine, sertifikalı fidan üretimi yaparak satışını gerçekleştirenlere verilmektedir. Bu destek, üretilen aşılı ve aşısız fidanlar için fidan başına ödeme şeklinde sağlanır. 2023 üretim dönemi için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından sunulacak olan sertifikalı fidan üretim desteği, Tablo 3.13'te ayrıntılı olarak belirtilmiştir.

Tablo 3. 13. 2023 yılı sertifikalı fidan üretim desteği

2023 Yılı Sertifikalı Fidan Üretim Desteği Miktarları		
Çeşitler	Aşılı (TL/Adet)	Aşısız (TL/Adet)
Sertifikalı Sınıfında Tüm Çeşitler	0,5	0,25

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

n) Bombus Arısı Kullanım Desteği: Örtüaltı Kayıt Sistemi'ne kayıtlı örtüaltı alanlarında doğal polinasyonu artırmak için bombus arısı kullanan çiftçilere, her bir koloni için ödeme yapılmaktadır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı

tarafından desteklenecek olan bombus arısı kullanım desteği aşağıda Tablo 3.14 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 14. 2023 yılı bombus arısı kullanım desteği

2023 Yılı Bombus Arısı Kullanım Desteği Miktarları		
Bambus Arısı kullanan çiftçilere	Koloni Başına	100,00

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

o) Biyolojik ve Biyoteknik Mücadele Desteği: sistematik bitkisel üretimde kimyasal pestisit ayrıntılarının parçalarının kesilmesi ve zararlı organizmalara karşı biyolojik ya da biyoteknik mücadele yöntemlerinin yaygınlaştırma planıyla, planaltı ve açık alanlarda yapılan üretim için ödemesi yapılmaktadır. 2023 üretim süreci Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından sağlanacak olan biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği, Tablo 3.15'te gösterilmiştir.

Tablo 3. 15. 2023 yılı biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği

Biyolojik ve Biyoteknik Mücadele Desteği	(TL/da)
Örtüaltı (Paket destek)	1.700
Açıkta (Paket destek)	580

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

p) Bitki Karantinası Tazminat Desteği: Karantinaya tabi zararlı organizmaların neden olduğu zararlar ve bakımla mücadele konusunda hücrelerin bilgi düzeyini artırmak ve genel olarak oluşturmak amacıyla, ilgili mevzuat çerçeve yöntemleriyle mücadele yöntemlerini uygulayabilmesi. Bu destek, aynı alan için bir defaya mahsus olmak üzere, her bir ağaç için ödeme şeklinde sunulmaktadır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan bitki karantinası tazminat desteği aşağıda Tablo 3.16 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 16. 2023 yılı bitki karantinası tazminat desteği

Bitki Karantinası Tazminat Desteği	Karantina Süresi (Yıl)	Tutarı (TL)
Fındık (Tl/Dekar)	4	1600
Taş çekirdekli meyve ağaçlarında (Tl/Ağaç)	3	450

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

3.3.2. Hayvansal üretimin desteklenmesi

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üretim yılı içerisinde aşağıdaki başlıklar halinde hayvansal üretimin desteklenmesi sağlanmaktadır.

3.3.2.1. Yem bitkileri desteği

Türkiye Tarım Havzaları Üretim ve Destekleme Modeline göre, ekli listede yer alan havzalarda Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı arazilerde; kaba yem üretmek amacıyla çok yıllık ve tek yıllık yem bitkileri ekilişii yapan çiftçilere ürünü hasat etmeleri kaydıyla ödeme yapılır. Yeraltı sularının yetersiz seviyede ve su kısıtı olduğunun Bakanlıkça tespit edildiği havzalarda üretim yılında ekilen yem bezelyesi, fiğ, macar fiğı, burçak ve mürdümük ürünleri için yem bitkisi desteğine ilave % 50 ödeme yapılır (TOB, 2023). 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan yem bitkileri desteği Tablo 3.17 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 17. 2023 yılı yem bitkileri desteği

Yem Bitkileri Desteği	(TL/da/yıl)
Çok yıllık yem bitkileri	90
Tek yıllık yem bitkileri ve kuru şartlarda ekilişii yapılan yem bitkileri	60
Silajlık yem bitkileri	100
Yapay çayır mera	150

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

3.3.2.2. Büyükbaş hayvancılık destekleri

a) Buzağı/malak/dişi manda Desteği (Temel destek): Programlı aşıları tamamlanmış, 4 ay ve üzeri yaşta, ineklerin doğan buzağılarına TL/baş ödenir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan buzağı/malak/dişi manda desteği Tablo 3.18 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 18. 2023 yılı buzağı/malak/dişi manda desteği

Buzağı/malak/dişi manda Desteği	(TL/baş)
İşletmede doğan buzağılara	750

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

b) Üreme Parametreleri Uygunluk Desteği: İlkine buzağılama yaşı en fazla 960 gün veya son iki buzağılama arası süre en fazla 600 gün olan ineklerin doğan buzağılarına ilave TL/baş ödenir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan üreme parametreleri uygunluk desteği Tablo 3.19 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 19. 2023 yılı üreme parametreleri uygunluk desteği

Üreme Parametreleri Uygunluk Desteği	(TL/baş)
İki buzağılama arası en fazla 600 gün olan ineklerin doğan buzağılara	300

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

c) Soy Kütüğü ve Genomik Değer Tespiti İlave Desteklemesi: Bakanlıkça belirlenecek birim fiyat ve şartlar doğrultusunda yapılır.

d) Suni Tohumlama Desteği: Suni tohumlamadan doğan buzağılara ilave TL/baş ödenir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan suni tohumlama desteği Tablo 3.20 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 20. 2023 yılı suni tohumlama desteği

Suni Tohumlama Desteği	(TL/baş)
Suni tohumlamadan doğan buzağılara	450

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

e) Düve alım desteği, en az bir, en fazla 50 baş düve (manda dâhil) alımına yönelik olarak verilir. Bu destek, Bakanlık tarafından belirlenen düve bedelinin %30'u kadar ödenir. Yurt içinde doğmuş, hastalıklardan arınmış işletmelerden temin edilen veya genomik testi yapılmış düvelere yapılan alımlarda ise destek oranı %50'ye çıkar.

f) Hastalıktan Ari İşletme Desteği: Hastalıktan ari işletme sertifikasına sahip olup, Bakanlıkça kayıtlı şartlara uygun tüm sığırları için yetiştiricilere başına TL ödeme yapılmaktadır. Ari sığır başına yapılan ödemeler, 500 başa kadar tam olarak yapılırken, 501 baş ve üzeri işletmelerde %50 oranında ödeme yapılıyor. Ayrıca Onaylı Süt Çiftliği Sertifikası bulunan işletmelerde, ari işletme desteğinden yararlanan tüm sığırlar için ilave bir ödeme yapılır. 2023 üretim sezonu için sağlanacak hastalıktan ari işletme desteği, Tablo 3.21 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 21. 2023 yılı hastalıktan ari desteği

Hastalıktan Ari Desteği	(TL/baş)
Bakanlıkça belirlenecek kriterlere uygun tüm sığırlara	1.200
Onaylı Süt Çiftliği Sertifikasına sahip olan işletmelerdeki tüm sığırlara	200

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

g) Besilik Erkek Sığır Desteği: Bakanlık Hayvancılık Bilgi Sistemine (HBS) kayıtlı, yurt içinde doğmuş ve besi süreci tamamlanmış erkek sığır (manda dahil) sahiplerine, mevzuata uygun kesimhanelerde kesim işlemi gerçekleştirilir, yetiştiricilere

ödeme yapılır. Ödemeler, ırk ve tür bazında kaydedilen karkas ağırlığı kriterlerine uyan ve Bakanlıkça kesilmiş kesim dönemlerine göre yapılır. 1 ile 200 baş arası (200 baş arası) sığır için, onun bir hayvan başına ödemesi sağlanır. 2023 üretim süreci sağlanacak besilik erkek sığır desteği, Tablo 3.22 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 22. 2023 yılı besilik erkek sığır desteği

Besilik Erkek Sığır Desteği	(TL/baş)
Bakanlığın belirleyeceği kesim dönemlerine göre 1-200 baş için (200 baş dâhil) hayvan başına	500

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

3.3.2.3. Küçükbaş hayvancılık destekleri

a) Anaç Koyun Keçi Desteği: Damızlık koyun/keçi yetiştiricileri birliklerine üye yetiştiricilerin, Bakanlık kayıt sistemlerine kayıtlı yetiştiricilerine hayvan başına destek verilir.2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan anaç koyun keçi desteği Tablo 3.23 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 23. 2023 yılı anaç koyun keçi desteği

Anaç Koyun Keçi Desteği	(TL/baş)
Damızlık koyun/keçi yetiştiricileri birliklerine üye, HBS'ye kayıtlı yetiştiricilerine hayvan başına	100
Anaç Tiftik Keçilerine ilave	40
Göçer yetiştiricilerin anaç Koyun-Keçilerine ilave	4

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

b) Sürü Yenileme Desteği: Damızlık koyun/keçi yetiştiricileri birliklerine üye yetiştiricilerin, Bakanlık kayıt sistemlerine kayıtlı anaç koyun ve keçilerinin yıl içerisinde doğan yavrularından işletmede kalacak olan hayvan başına destek verilir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan sürü yenileme desteği Tablo 3.24 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 24. 2023 yılı sürü yenileme desteği

Sürü Yenileme Desteği	(TL/baş)
Damızlık koyun/keçi yetiştiricileri birliklerine üye, HBS'ye kayıtlı anaç koyun ve keçilerinin 16/8/2021- 15/8/2022 tarihleri arasında doğanlarına	200

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

c) Sürü Yöneticisi İstihdam Desteği: 100 baş ve üzeri anaç koyun-keçi varlığına sahip işletmelere veya sürü yöneticilerine ilave destek verilir. 2023 üretim sezonu için

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan sürü yöneticisi istihdam desteği Tablo 3.25 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 25. 2023 yılı sürü yöneticisi istihdam desteği

Sürü Yöneticisi İstihdam Desteği	(TL)
100 baş ve üzeri anaç koyun-keçi varlığına sahip işletmelere ilave	30.000

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

d) Koç-Teke Alımı Desteği: Bakanlık ıslah programlarından veya Bakanlıkça kurulan koç teke merkezlerinde ıslah programlarından alınarak yetiştirilen damızlık koç tekelerden Bakanlıkça belirlenen şartlara göre satın alanlara hayvan başına destek verilir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek olan koç-teke alımı desteği Tablo 3.26 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 26. 2023 yılı koç-teke alımı desteği

Koç-Teke Alımı Desteği	(TL/baş)
Damızlık koç-tekelerden Bakanlıkça belirlenen şartlara göre satın alanlara	2.000

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

3.3.2.4. Diğer hayvancılık destekleri

a) Tiftik Üretim Desteği: Tiftik üretilen ve üretilenleri tiftiği, Tiftik ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Tiftikbirlik), bağlı kooperatifler, Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birlikleri veya Bakanlığa bağlı yün işleme tesislerine müstahsil makbuzu ile şeytan ve Tiftik Kayıt Sistemi (TKS) veri artışına hızlanıyor, kilogram başına destek ödemesi yapılmaktadır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek tiftik üretim desteği Tablo 3.27 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 27. 2023 yılı tiftik üretim desteği

Tiftik Üretim Desteği	(TL/kg)
Oğlak Tiftiğine	140
Anamal Tiftiğine	120
Tali Tiftiğine	50
Alım-Satım sözleşmesi yapılan tiftiğe ilave	20

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

b) İpek böceği desteği, Kozabirlik tarafından ücretsiz tohum temin edilen ve kutu başına dağıtılan ya da yaş ipek böceği kozası üreten yetiştiricilere verilir. Üretilen

yaş koza, Kozabirlik veya kooperatifleri aracılığıyla ya da kozadan ipek çekimi ve işleme yapan tüzel kişiliklere teslim edildiğinde, yetiştiricilere kilogram başına destek ödemesi yapılır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek ipek böceği desteği Tablo 3.28 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 28. 2023 yılı ipek böceği desteği

İpek Böceği Desteği	(TL)
Koza Tarım Satış Kooperatifleri Birliğine (Kozabirlik) dağıttığı kutu başına	450
Yaş koza satan yetiştiricilere (kg başına)	350

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

c) Arıcılık Desteklemesi: Arılı Kovan başına Bakanlık Analık Kayıt Sistemine (AKS) kayıtlı, üretici/yetiştirici örgütlerine üye veya üye olmayan üreticilere ödenir. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından desteklenecek arıcılık desteği Tablo 3.29 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 29. 2023 yılı arıcılık desteği

Arıcılık Desteği	(TL)
Üretici/yetiştirici örgütlerine üye üreticilere (kovan başına)	60
Üye olmayan üreticilere (kovan başına)	40
Bakanlıktan üretim izni almış damızlık ana arı üreticilerinden satın alıp kullanan üreticilere (ana arı başına)	200

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

d) Organik Hayvancılık Desteği: Organik Hayvancılık Desteği (TL/kovan), üretim süreci boyunca Arıcılık Kayıt Sistemi ve Organik Tarım Bilgi Sistemine kayıtlı ve organik statüdeki arılı kovanlar için, arılayan çiftçilere destek birim miktarı üzerinden ödenmektedir.

e) Aşı, Atık ve Küpe Desteği: Bakanlık tarafından kaydedilen programlı aşılama sonrası ortaya çıkan atıklar için, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar üzerindeki enfeksiyonla mücadele kapsamında hayvan sahiplerine ödeme yapılmaktadır. Ayrıca aşı ve küpe depolamayı gerçekleştiren bitkilere, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için destek sağlanmaktadır. 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilecek olan aşı, atık ve küpe desteği, Tablo 3.30 halinde gösterilmiştir.

Tablo 3. 30. 2023 yılı aşı, atık ve küpe desteği

Aşı, Atık ve Küpe Desteği	(TL/baş)
Uygulamadan sonra oluşan büyükbaş hayvan atıkları için	3.000
Uygulamadan sonra oluşan küçükbaş hayvan atıkları için	500
Aşı ve küpe uygulamalarında büyükbaş hayvanlar için	4
Aşı ve küpe uygulamalarında küçükbaş hayvanlar için	3

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

Tablo 3.30' a bakıldığında, 2023 yılına ait aşı, atık ve küpe desteği kapsamında, hayvancılık faaliyetlerini desteklemek amacıyla çeşitli teşvikler sağlanmıştır. Uygulamalar sonucunda oluşan büyükbaş hayvan atıkları için 3.000 TL/baş, küçükbaş hayvan atıkları için ise 500 TL/baş destek verilmiştir. Ayrıca, aşı ve küpe uygulamalarında büyükbaş hayvanlar için 4 TL/baş, küçükbaş hayvanlar için ise 3 TL/baş ödeme yapılmıştır. Bu destekler, hem hayvancılık sektörünün sürdürülebilirliğini artırmak hem de çevreye duyarlı atık yönetimini teşvik etmek amacıyla hayata geçirilmiştir.

f) Su Ürünleri Üretimine Desteklenmesi: Su ürünleri üreten ve Su Ürünleri Bilgi Sistemine kayıtlı olanlara, kilogram veya adet başına kaydedilen destek miktarları ödeme belgesine göre yapılır. Kapalı sistem üretim yapanlar ve kilogram üstü alabalık hizmetlerine de kayıtlı destek ödemesi sağlanmıştır. Ayrıca, denizlerde Bakanlık tarafından kayıtlı aynı potansiyel alanda, aynı baraj gölünde ya da bölümlere ayrılmış baraj göllerinde birden fazla işletmede bulunulması durumunda, bu işletmelerin tek bir işletme olarak kabul ödeme buna göre yapılır. Bir değişim alabileceği destek, toprak havuzlarında balık özellikleri için yıllık 30.000 kg, diğer üretim türlerinde ise yıllık 350.000 kg ile sınırlandırılmıştır. Kuluçkahanelerde alabalık anaçları için adet başına belirli bir destek ödemesi yapılmaktadır (TOB, 2023). 2023 üretim sezonu için Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından sağlanacak su ürünleri üretiminin desteği, Tablo 3.31'de belirtilmiştir.

Tablo 3. 31. 2023 yılı su ürünleri üretiminin desteği

Su Ürünleri Desteği		(TL/kg- adet)
Proje kapasitesi 50 ton/yıl üstünde alabalık (kg)	350.000 kg'a kadar (350.000 kg dâhil)	1,00
Proje kapasitesi 50 ton/yıl ve altında alabalık (kg)	50.000 kg'a kadar (50.000 kg dâhil)	1,50
Kapalı sistem üretim (kg)	350.000 kg'a kadar (350.000 kg dâhil)	2,00
Sazan (kg)	350.000 kg'a kadar (350.000 kg dâhil)	1,50
Mıdye (kg)	350.000 kg'a kadar (350.000 kg dâhil)	1,00
Yeni türler (kg)	350.000 kg'a kadar (350.000 kg dâhil)	3,00
Kuluçkahane damızlık alabalık (adet)	10.000 adete kadar (10.000 adet dâhil)	60,00
Kilogram üstü alabalık üretimi (kg)	350.000 kg'a kadar (350.000 kg dâhil)	1,50
Toprak havuzlarda balık yetiştiriciliği (kg)	30.000 kg'a kadar (30.000 kg dâhil)	2,00

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

Tablo 3.31 incelendiğinde 2023 yılı Su Ürünleri Desteği, üretim kapasitesine ve türlere göre farklı oranlarda destek sağlayarak sektörün sürdürülebilirliğini ve çeşitliliğini artırmayı hedeflemiştir. Özellikle kapalı sistem, toprak havuzu ve yeni tür üretimi gibi çevre dostu ve yenilikçi yöntemlere verilen daha yüksek destekler, modern üretim yöntemlerini teşvik etmektedir.

g) Tarımsal araştırma ve geliştirme desteği, tarım sektörü ve Bakanlık için bilgi ve teknoloji üretimini teşvik etmek, bu yenilikleri çiftçilerle buluşturmak ve sanayicilere aktarmak amacıyla sağlanır. 2023 yılından itibaren Bakanlık, Ar-Ge girişimlerine 3 yıl süreyle kesintisiz ödeme yapmayı taahhüt etmektedir.

ğ) Hayvan Gen Kaynakları Desteği: Bakanlık tarafından hayvanın genetik gelişiminin korunması ve geliştirilmesi amacıyla sürdürülen projeler kapsamında, büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için farklı ödeme miktarlarıyla, arıcılıkla ilgili kovan başına ve ipekböceği üretimi için kilogram başına destek sağlanmaktadır. 2023 üretim süreci Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilecek hayvan gen kaynakları desteği, Tablo 3.32'de detaylı olarak yer almaktadır.

Tablo 3. 32. 2023 yılı hayvan gen kaynakları desteği

Hayvan Gen Kaynakları Desteği	(TL/baş/kovan/kg)	
Büyükbaş hayvan koruma (baş)	1.600	
Küçükbaş hayvan koruma (baş)	240	
Büyükbaş hassas koruma (baş)	3.000	
Küçükbaş hassas koruma (baş)	1.500	
Arı koruma (kovan)	200	
İpekböceği koruma (kg)	450	
Islah programındaki; koyun/keçi ve yavrularına halk elinde ıslah (baş)	Elit sürü	300
	Taban sürü	160
Halk elinde manda ıslahı (baş)	Boğa ve yılı içerisinde doğuran anaç manda	4.000
	Yılı içerisinde doğurmayan anaç manda	2.500
Halk elinde yerli sığır ıslahı (baş)	Boğa ve anaç yerli	4.000
Damızlığa ayrılmak üzere seçilen yerli sığır (baş)	Düve/tosun	3.250
Damızlığa ayrılmak üzere seçilen manda (baş)	Düve/tosun	3.250
Damızlık erkek materyal (baş)	Elit sürüde koç-teke	700
	Taban sürüde koç-teke	400

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2023

h) Kırsal kalkınmanın desteklenmesi: Çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım primi desteği, 69 ilde faaliyet gösteren sistemin devamını sağlamak amacıyla 2022 yılında kaydedilen 6.000 işletmeye, her işletme için destek ödemesi yapılır. Tarımsal yayım ve danışmanlık desteği ise, Bakanlıkça yetkilendirilmiş serbest tarım danışmanları, ziraat odaları ve tarım örgütlerinde istihdam edilen danışmanlar aracılığıyla sağlanır. Bu destek, her tarım danışmanı için ödenir ve hizmetlerin iki ay süreyle sunulması şartıyla, iki dilimli olarak serbest tarım danışmanlarına ve ilgili kuruluşlara verilmektedir.

3.4. Karapınar İlçesinde Verilen Desteklemeler

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından verilen desteklemeler il ve ilçe bazında farklılıklar göstermektedir. İlçede doğal veya yapay olarak oluşturulmuş baraj ve gölet olmadığından su ürünleri üretim desteği verilmemektedir. İlçede verilen bitkisel üretim ve hayvansal üretim desteklemeleri aşağıda gösterilmektedir.

3.4.1. Karapınar’da bitkisel üretim desteklemeleri

İlçede bitkisel üretim desteklemeleri kapsamında, mazot ve gübre desteği, tohum kullanımı desteği, çocuklar için tohum üretim desteği, fidan kullanımı desteği, Toprak Mahsulleri Ofisi alım primi desteği, yem bitkileri desteği, hububat, baklagil ve dane mısır fark ödemesi desteği, katı organik ve organomineral gübre desteği, yağlı tohumlar için fark ödemesi desteği, lisanslı depoculuk desteklemeleri ve iyi tarım uygulamaları destek ödemeleri sağlanmaktadır (TOB, 2023).

3.4.2. Karapınar’da hayvancılık üretim desteklemeleri

İlçede hayvancılık üretim desteklemeleri başlığı altında; sürü büyütme, anaç koyun - keçi desteği, buzağı desteği, besilik erkek sığır desteği, arılı kovan desteği, çiğ süt desteği, hastalıktan arı işletme desteği, onaylı işletme desteği, süt analiz desteği, halk elinde ıslah desteği ödemeleri yapılmaktadır (TOB, 2023).

3.5. Yapılan Tarımsal Destekleme Ödemeleri

2000’li yılların başlarında Tarla Desteklemesi olarak başlayan ödemeler son yıllarda üretimi teşvik etmek ve sürdürülebilir bir tarım yapmak için alan bazlı, ürün bazlı olarak devam etmektedir. Ülkemizin bulunduğu konum, Avrupa ülkeleri ile Dünya’nın diğer ülkelerine yapmış olduğu ihracat göz önüne alındığında, tarımsal ürün ihraç eden ülkelerle rekabet edebilmeleri için tarımsal desteklemelerin önemi bir kez daha anlaşılmıştır.

Tablo 3. 33. Ülkemizde yıllar itibariyle tarım sektörüne verilen destekler

Yıl	Cari Fiyatlarla Destek Miktarı (TL)	Reel Fiyatlarla Destek Miktarı (TL)
2002	1.868.856.000	8.069.345.982
2003	2.669.484.000	8.741.701.521
2004	3.049.376.000	8.078.521.707
2005	3.681.976.000	9.614.358.746
2006	4.743.709.000	11.521.905.674
2007	5.541.993.000	12.489.401.079
2008	5.850.504.000	11.763.676.083
2009	4.530.945.000	8.932.669.652
2010	5.881.069.000	9.656.261.801
2011	7.084.727.000	11.137.077.165
2012	7.676.371.000	11.460.584.531
2013	9.229.491.000	13.978.608.128
2014	10.091.185.000	13.808.036.639
2015	10.719.257.000	13.180.140.217
2016	12.424.661.000	14.827.087.995
2017	12.859.241.000	13.598.524.020
2018	15.042.538.000	17.377.534.056

Kaynak: Resmi Gazete, 2023

2000’li yılların başında ülkemizde dağıtılan tarımsal desteklemeler iki milyar lira civarında iken son yıllarda bu rakam gerek alansal olarak kayıtlılıklardaki artış, gerekse hem alınan ürünler hem de destekleme modellerindeki artışlar nedeniyle 2018 yılı itibariyle 16 milyar lira seviyelerine kadar çıkmış bulunmaktadır.

Son yıllarda tarımsal üretim planlaması ile birlikte bitkisel üretim desteği, hayvansal üretim desteği, su ürünleri üretim desteği, tarımsal araştırma geliştirme destekleri, tarım sigortaları desteği, kırsal kalkınma destekleri gibi başlıklar altında 2022 yılında 40 milyar liranın üzerine çıkmış bulunmaktadır. 2023 yılı itibariyle ülkemizde dağıtılacak olan tarımsal destek tutarı ise yaklaşık 63 Milyar lira olarak planlanmıştır (Cumhurbaşkanlığı Yıllık Program, 2023).

3.5.1. Karapınar’da verilen bitkisel üretim desteklerinin mali boyutu

Ülkemizde her yıl dönemsel olarak bitkisel üretiminde de destekler üreticilerimize dağıtılmaktadır. Bu bitkisel üretim desteklemesi kapsamında Konya ili

Karapınar ilçesinde son 15 yılda verilen destek tutarları ile Konya’da dağıtılan destek tutarları Tablo 3.33’te gösterilmiştir.

Tablo 3. 34. Yıllar itibari ile yapılan tarımsal destekleme ödemeleri (2009-2023)

Yıllar	Konya Bitkisel Destekler (TL)	Karapınar Bitkisel	Karapınar/Konya (%)
2009	125.762.975,38	12.179.985	9,68
2010	141.776.813,00	16.407.499	11,57
2011	297.166.844,36	29.557.003	9,94
2012	284.589.648,25	29.351.179	10,31
2013	348.204.791,32	34.565.700	9,92
2014	329.910.367,00	34.789.801	10,54
2015	421.146.572,36	41.286.904,36	9,80
2016	402.884.113,30	34.042.057,51	8,45
2017	546.112.866,23	54.638.452,60	10,00
2018	610.723.241,08	61.443.916,69	10,06
2019	753.131.190,33	63.833.568,01	8,47
2020	881.779.270,86	83.241.301,95	9,44
2021	1.669.272.827,94	127.938.606,09	7,66
2022	2.470.027.635,56	244.886.299,73	9,91
2023	4.312.298.903,73	382.693.828,23	8,87

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2023

Ülkemizde verilen Bitkisel Desteklemelerden Karapınar ilçesi 2000’li yıllarında başlarında Konya ili içerisinde % 1 oranında faydalanırken bu oran son yıllarda % 9’lar seviyesine kadar çıkmıştır. Dönemsel olarak ödemesi yapılan bu tarımsal desteklemeler ilçede ekonomik olarak bir canlılığa neden olmakta ve çiftçinin özellikle üretim maliyetlerine ciddi bir katkı sağlamaktadır. Tablo 4.2’de görüldüğü gibi son yıllarda gerek destekleme miktarlarındaki artışlar gerekse birim alanlardan alınan ürün miktarlarındaki artışlar nedeniyle destekleme tutarları artarak devam etmiştir.

3.5.2. Karapınar’da verilen hayvancılık desteklemelerin mali boyutu

Konya ili Karapınar ilçesi, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılıkla yoğun şekilde uğraşan bir bölge olup, il genelindeki büyükbaş hayvan varlığının yaklaşık %10’u ve küçükbaş hayvan varlığının %13’ü bu ilçede bulunmaktadır. Bu durum, Karapınar ilçesinin hayvancılık destek ödemelerinden önemli ölçüde etkilendiğini göstermektedir. Tablo

3.35 verilerinde son 6 yıl (2018-2023) boyunca Konya iline ve Karapınar ilçesine dağıtılan hayvancılık desteklemelerinin tutarları yer almaktadır.

Tablo 3. 35. Yıllar itibari ile yapılan hayvancılık destekleme ödemeleri (2018-2024)

Yıllar	Karapınar Hayvancılık Destekler (TL)	Konya Hayvancılık Destekleri (TL)	Karapınar/Konya (%)
2018	37.681.942,49	319.568.556,27	12
2019	46.328.891,09	402.287.884,21	12
2020	65.074.677,00	548.689.308,42	12
2021	72.112.454,39	592.991.427,49	12
2022	97.717.741,84	660.975.023,30	15
2023	159.519.809,62	Devam ediyor	
2024	23.095.429,70	Devam ediyor	

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024

3.6. Karapınar’da Verilen Tarımsal Desteklemelerin Üretime Katkısı

Ülkemizde Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından 2017 yılında başlatılan Havza Bazlı Destekleme Modeli kapsamında, Ülkemizde arz açığı bulunan, stratejik öneme haiz, bölgesel önem arz eden, insan beslenmesi - sağlığı ve hayvansal üretim açısından önemli 21 üründe (buğday, arpa, çavdar, çeltik, dane mısır, tritikale, yulaf, mercimek, nohut, kuru fasulye, pamuk, soya, yağlık ayçiçeği, kanola, aspir, çay, fındık, zeytin-zeytinyağı, patates, soğan (kuru) ve yem bitkileri) mazot-gübre, sertifikalı tohumluk kullanım, fark ödemesi, yem bitkileri, fındık alan bazlı gelir destekleme uygulamaları yürütülmektedir (TOB, 20 Ekim 2023).

Bu yürütülen uygulamalar neticesinde ilçede son 10 yılda (2015-2024) üreticiler tarafından Ç.K.S.’ye beyan ettikleri ürünlerden ilk 5 sıradaki ürünlerin ekiliş alanları Tablo 3.36’da gösterilmiştir.

Tablo 3. 36. Ç.K.S.'ye kayıtlı son 10 yıldaki ilk 5 ürünün ekiliş

Ürün adı	Buğday (da)	Mısır (da)	Arpa(da)	Yonca (da)	Ayçiçeği (da)
Yıllar					
2015	293.690,240	270.085,650	162.422,910	72.018,360	35.673,270
2016	284.601,350	289.390,280	127.611,510	72.361,790	54.266,530
2017	322.874,260	234.489,680	132.665,360	81.134,250	94.760,330
2018	261.567,190	289.917,620	153.719,010	88.579,350	77.409,850
2019	216.360,140	287.319,930	166.137,560	91.801,280	99.167,160
2020	270.706,850	251.223,110	143.781,500	89.494,630	93.779,760
2021	331.584,240	238.763,340	138.653,250	98.654,440	96.471,820
2022	322.749,090	315.420,130	144.762,550	96.848,740	57.354,750
2023	334.942,420	310.253,620	132.998,820	79.414,830	35.173,390
2024	392.946,070	274.308,870	125.670,300	79.920,060	41.558,280

Kaynak: Karapınar İlçe Tarım ve Orman Müdürlüğü, 2024

Tablo 3.36'da görüldüğü üzere havza bazlı destekleme modeline geçtikten sonra özellikle hububat (Buğday, arpa) ekilişleri ilçede son yıllarda artmış bulunmaktadır. 2015 yıllarında toplamda 455.000 dekar olan hububat ekilişleri 2024 yılında 516.000 dekarlara kadar çıkmış bulunmaktadır. 2015 yılında yaklaşık 294.000 dekar olan buğday ekilişleri 2024 yılında 395.000 dekar alanlara ulaşmıştır. Su kısıtı olan ilçede suyu çok tüketen mısır bitkisi her ne kadar belli bir dönemde artış gösterse de son yılda ekiliş anlamında bir düşüş ivmesine girmiştir.

İlçede bulunan büyükbaş ve küçükbaş hayvan sayısının yüksek olması nedeni ile hayvan beslenmesinde kullanılan Yonca ekilişleri aynı düzeyde kalmış olup, Ayçiçek ekilişleri ise belirli bir dönemde tohumluk yetiştiriciliği kapsamında yapıldığından yüksek ekiliş alanlarına ulaşmış olmakla birlikte son yıllarda yağlık ayçiçeği ekilişleri ile birlikte çerezlik ayçiçeği ekilişleri de yapıldığından yeniden ekiliş alanı olarak artmaya başlamış bulunmaktadır.

4. ÜRETİM PLANLAMASI

Artan Dünya nüfusu, azalan tarım alanları, gıda güvenliği ve güvencesi ile iklim değişikliği gibi nedenlerden dolayı ülkemizde üretim planlamasını zorunlu hale getirmiştir. Ülkemizde işlenen tarım arazileri 2002 yıllarında 26,6 milyon hektar civarında iken günümüzde 23,8 milyon hektara kadar düşmüş bulunmakta olup bu da yaklaşık olarak %10'luk bir alan kaybı demektir.

Tarımsal üretim planlamasının belli başlı ilkeleri sürdürülebilirlik, verimlilik, kalite, kayıtlılık ve sektörel yatırım olarak belirlenmiştir.

Tarımsal Üretim Planlaması Hakkında Yönetmelik 14.09.2023 tarih ve 32309 sayılı resmi gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Yönetmelik; bitkisel üretim, hayvansal üretim ve su ürünleri üretiminde tarım havzası veya işletme bazında üretimin planlanmasını kapsamaktadır. Yönetmelik üretim planlamasında Tarım ve Orman Bakanlığı'nı yetkili kılmıştır (TOB, 2023).

4.1. Bitkisel Üretim Planlaması

Tarım ve Orman Bakanlığı tarımsal üretim planlamasını uygulamaya koymadan önce stratejik ürünlerde yeterlilik, gıda güvenliği ve güvencesi, hayvan beslenmesi, münavebe (Bir tarlaya aynı ürünlerin arka arkaya ekilmemesi), tarıma dayalı sanayi ve dış ticaret başlıkları altında sivil toplum kuruluşları, üniversiteler, ilgili kamu kurum ve kuruluşları ile çalışarak ülkemiz için 2025 üretim sezonundan itibaren 13 ürün ve 1 ürün grubunda planlamaya gitmiştir. Bu 13 ürün Buğday, Arpa, Dane Mısır, Ayçiçeği, Aspir, Kanola, Soya, Pamuk, Nohut, Kuru Fasulye, Mercimek, Patates, Kuru Soğan olarak belirlenmiş olup ürün grubu olarak da Yem Bitkileri ön plana çıkmıştır (Kara vd., 2011).

Tarım havzalarında bu ürünler belirlenirken ürün uygunluk durumu, mevcut durum analizi, uzman görüşleri alınarak sonuçlar değerlendirilmiştir. Bu sonuçlara göre 2025 üretim sezonunda havzalarda belirlenen ürünlere üretim planlaması kapsamında ekiliş yapıldığı zaman daha fazla destekleme ödemesi yapılacak olup havza dışı olan ürünler ekilirse destekleme ödemesi yapılmayacaktır. Üretim planlaması kapsamında belirlenen ürünler dışında havzalarda ekiliş olduğu zaman temel destek ödemesi yapılacaktır (TOB, 2023).

Karapınar ilçesi su kısıtlı olan bir ilçe olmasından dolayı 2025 üretim sezonunda üretim planlaması kapsamında arpa, aspir, ayçiçeği (yağlık), buğday, fasulye (kuru),

kolza, mercimek, mısır (dane), nohut, patates ve yem bitkilerine destekleme ödemesi yapılabilecektir. Suyu çok tüketen ürünler su kısıtı olan ilçelerde 4 yılda bir defa ekilirse destekleme ödemesi alacak olup münavebe şartlarına uyması gerekmektedir. Tarımsal üretim planlaması kapsamında bitkisel üretim kurulu kararına göre münavebe Bakanlık kayıt sistemlerine kayıt yapılan son üründen başlamak üzere dikkate alınacaktır. Tablo 4.1 'de su kısıtı olan ilçelerde sulu ve kuru şartlarda münavebe örnekleri sunulmuştur.

Tablo 4. 1. Sulu-kuru şartlarda münavebe örnekleri

Durumu	2024	2025	2026	2027	2028	Münavebe
Sulu	Arpa	Soğan	Buğday	Mısır	Arpa	Uygun
Sulu	Patates	Buğday	Mısır	Patates	Arpa	Uygun değil
Kuru	Buğday	Buğday	Arpa	Buğday	Buğday	Uygun
Kuru	Buğday	Buğday	Buğday			Uyun değil

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

Tablo 4.1 incelendiğinde görüleceği gibi suyu çok tüketen ürünler 4 yılda bir defa havzada desteklenecek olup, sulu alanlarda suyu az tüketen ürünler üst üste 2 yıl ekilebilecektir. Kuru tarım alanlarında da aynı ürün 2 yıl üst üste ekilirse desteleme ödemesi alacak olup 3 yıl ekilirse münavebe şartını sağlamadığından destekleme ödemesi alamayacaktır.

4.1.1. Karapınar'da planlamaya giren ürünlere ödenecek destekleme miktarları

2025 yılından itibaren Bakanlık kayıt sistemlerine kayıt olan çiftçilerimize daha önceki yıllarda gübre ve mazot desteği olarak ödenen destekleme temel destek başlığı altında ödenecek olup bunun yanında planlı üretim desteği, sertifikalı tohum kullanım desteği, organik gübre desteği ve su kısıtı desteği ödemesi yapılacaktır.

Temel destek ödemeleri 2025 üretim sezonu için 1. katagori ürünlerde (aspir, mercimek, mısır (dane), nohut, patates, soğan (kuru), birinci grup yem bitkileri, diğer ürünler) dekara 244,00 lira olarak verilecektir. Bu tutar mazotun %50 si, gübrenin %25 i olarak dekar başına hesaplanmıştır. 2. katagori ürünler de (arpa, buğday, çavdar, tritikale, yulaf, ikinci grup yem bitkileri) 1,30 katsayı çarpanı ile dekara 317,00 lira olarak, 3. katagori ürünlerde (ayçiçeği (yağlık), fındık, kolza (kanola), fasulye (kuru), soya, çay) 1,50 katsayı çarpanı ile dekara 366,00 lira, 4. katagori ürünlerde (Çeltik,

pamuk (kütlü) 2,25 katsayı çarpanı ile dekara 549,00 lira ödenecektir. Açıklanan bu tutarlar aşağıda tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4. 2. Temel destek ödemeleri

Ürün Grupları	Katsayı	Tutar	Ürünler
1. Kategori	1,00	244(*)	Aspir, Mercimek, Mısır (dane), Nohut, Patates, Soğan (kuru), Birinci grup yem bitkileri, Diğer ürünler
2.Kategori	1,30	317	Arpa, Buğday, Çavdar, Tritikale, Yulaf, İkinci grup yem bitkileri
3.Kategori	1,50	366	Ayçiçeği (yağlık), Fındık, Kolza (Kanola), Fasulye (kuru), Soya, Çay
4.Kategori	2,25	549	Çeltik, Pamuk (kütlü)

(*) Katsayı hesaplaması: %50 Mazot + %25 Gübre Maliyeti = 244 TL/da

Kaynak: Resmi Gazete, 2024

2025 üretim yılında ödemesi yapılacak olan planlı üretim desteği ödemesi katsayıları ise Tablo 4.3 halinde gösterilmiştir.

Tablo 4. 3. Planlı üretim desteği ödemesi katsayıları

Ürün Grupları	Temel Destek	Katsayı		Ürünler
		Planlama Desteği	Tarımsal Yer Altı Su Kısıtı	
1. Kategori	1,00	1,00	0,80	Aspir, Mercimek, Mısır (dane), Nohut, Patates, Soğan (kuru), Birinci grup yem bitkileri(tek yıllıklar)
2. Katagori	1,30	1,30	1,40	Arpa, Buğday, İkinci grup yem bitkileri (Yonca, Korunga, Silajlık Grup)
3. Katagori	1,50	1,50	1,20	Ayçiçeği (yağlık), Kolza (Kanola), Fasulye (kuru), Soya
4. Katagori	2,25	2,25		Pamuk (kütlü)

Kaynak: Resmi Gazete, 2024

Yukarıdaki tablolara göre Karapınar ilçesinde 2025 üretim döneminde ödenecek destekleme tutarları Tablo 4.4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. 4. 2025 üretim döneminde ödenecek destekleme tutarları

Mevcut Durum (TL/da)		2025 Yeni Destek Modeli (TL/da)					
Ürün Adı	Mazot Gübre Desteği	Mazot Gübre Desteği+Sertifikalı Tohum Kullanım +Organik Gübre	Temel Destek	Temel Destek+ Planlı Üretim Desteği	Temel Destek+ Planlı Üretim Desteği+Sertifikalı Tohum Kullanım+ Organik Gübre	Temel Destek+ Planlı Üretim Desteği	
Buğday	185	290	317	634	807	1.149	
Arpa	185	290	317	634	807	1.149	
Pamuk	472	512	549	1.098	1.295		
Ayçiçeği	206	246	366	732	929	1.222	
Soya	267	365	366	732	929		
Kanola	206	304	366	732	832		
Aspir	185	240	244	488	588	783	
Nohut	158	263	244	488	637	832	
Mercimek	158	276	244	488	637	832	
Kuru Fasulye	158	276	366	732	905		
Patates	165	465	244	488	1.076		
Soğan	138	178	244	488	539		
Dane Mısır	138	178	244	488	685		
1.Grup Yem Bitkisi	165	443	244	488	637	832	
2.Grup Yem Bitkisi	165	483	317	634	831		
Triticale	185	290	317		490		
Yulaf	185	290	317		490		
Çavdar	185	290	317		490		
Diğer Ürünler	138	178	244		295		

Kaynak: Resmi gazete, 2024

Tablo 4.4'te görülebileceği gibi özellikle suyu az tüketen ürünlerde (Buğday, arpa, ayçiçeği (yağlık) v.b.) tüm şartlara uygun üretim yapıldığında destekleme tutarları dekar başına fazla olmaktadır. Hayvancılık üretimin olumsuz olarak etkilenmemesi için yem bitkileri desteklemesi de artırılmıştır.

4.2. Hayvansal Üretim Planlaması

Hayvansal üretim planlamasının amacı; hayvansal üretimin öngörülebilir ve yönetilebilir olmasını temin etmek amacıyla; kalkınma planları, orta vadeli programlar ve Bakanlık stratejik planları dikkate alınarak iklim koşulları, arazi yapısı, işletme büyüklüğü, mevcut hayvan varlığı, kaba yem ihtiyacının karşılanma oranı, mera varlığı, su ihtiyacı, nüfus projeksiyonları ile iç ve dış talep verilerinin değerlendirilmesi suretiyle, üretimin planlanmasıdır. Konya ilinde planlamaya esas ürünler çiğ süt üretimi, kırmızı et üretimi, beyaz et üretimi ve sofralık yumurta üretimi başlıkları altında sıralanmaktadır. Karapınar ilçesinde planlamaya dâhil olan hayvansal ürünler ise çiğ süt ve kırmızı et üretimidir.

4.2.1. Hayvancılık üretim planlarının belirlenmesi

4.2.1.1. Çiğ süt üretim planı

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üretim planlaması kapsamında çiğ süt üretimi için 22 İl belirlenmiş olup 18 İl ise üretimi artırmak için planlanmıştır. Konya ili mevcut süt havzası içinde bulunduğu için Karapınar ilçesi de aynı havza içinde değerlendirilmektedir. Şekil 4.1’de gösterilen Türkiye haritasında mevcut çiğ süt havzaları ile planlanan çiğ süt havzaları görülmektedir.

Şekil 4. 1. Çiğ süt üretim havzaları

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

Süt üretimi planlı üretim bölgeleri belirlenirken havzanın su potansiyeli, iklim özellikleri, mera varlığı ve kalitesi ile mevcut süt işletme kapasitesi gibi kriterler dikkate alınmıştır.

4.2.1.2. Kırmızı et üretim planı

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından üretim planlaması kapsamında kırmızı et üretimi için 19 il belirlenmiş olup üretimi artırmak için herhangi bir havza planlanmamıştır. Şekil 4.2’de Türkiye haritasında mevcut kırmızı et üretimi havzaları görülmektedir.

Şekil 4. 2. Kırmızı et üretim havzaları

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

Kırmızı et üretimi planlı üretim bölgeleri belirlenirken havzanın su potansiyeli, iklim özellikleri, mera varlığı ve kalitesi ile yetiştirici alışkanlıkları gibi kriterler dikkate alınmıştır.

Yeni destekleme modelinde verim ve kalitenin artırılması, sürdürülebilir hayvansal üretim ile stratejik ürünlerde üretim planlamasına gidilmiştir. Bu modelde damızlık üretimin artırılması, hastalıktan arı işletme sayısının artırılması, aile işletmeleri ile genç/kadın yetiştiricilere ilave destek, doğan yavru üzerinden destekleme modeli ile üreme verimliliğinin artırılması, sözleşmeli üretimin artırılması ve kayıtlılığın artırılması hedeflenmiştir.

4.2.2. Hayvancılık üretim planlaması destekleri

Temel hayvancılık desteklemeleri; büyükbaş hayvan desteği (buzağı/malak), küçükbaş hayvan desteği (kuzu/oğlak), arılı kovan desteği ve ipek böceği desteği olarak verilecektir. Ürün geliştirme desteği ise çiğ süt desteği, besilik sığır (karkas) desteği ve tiftik desteği başlıkları altında ödeme yapılacaktır.

4.2.2.1. Temel hayvancılık destekleme modeli

Temel hayvancılık destekleme modeli kapsamında verilecek olan desteklemelerin hangi şartlarda verileceği Tablo 4.5'te gösterilmiştir.

Tablo 4.5. Temel hayvancılık destekleme ve kriterleri

Temel Destek Adı	Kriterleri
Büyükbaş desteği (Buzağı/Malak)	<ul style="list-style-type: none">• 4 ay yaşama ve işletmede kalma• Türkvat'te kayıtlı olmak• Programlı aşıların yapılmış olması
Küçükbaş desteği (Kuzu/Oğlak)	<ul style="list-style-type: none">• 4 ay yaşama ve işletmede kalma• Türkvat'te kayıtlı olmal• Programlı aşıların yapılmış olması• Koyun-Keçi Yetiştirici Birliğine Üye olmak
Arıcılık Desteği	<ul style="list-style-type: none">• Arı Kayıt Sistemine kayıtlılık• Aktif arılı kovanların tespit edilmesi
İpekböceği Desteği	<ul style="list-style-type: none">• İpekböceği kayıt sistemi üzerinden kayıtlı olmak

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

Tablo 4.5 incelendiğinde temel hayvancılık destekleme programları, belirli kriterlere dayanarak hayvancılığı teşvik etmektedir. Büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için hayvanların belirli bir süre yaşamış ve işletmede kalmış olmaları, Türkvat'e kayıtlı olmaları ve programlı aşılarının yapılmış olması gerekmektedir. Küçükbaş hayvanlar için ayrıca Koyun-Keçi Yetiştirici Birliği'ne üyelik de şarttır. Arıcılık desteği almak için Arı Kayıt Sistemi'ne kayıtlılık, ipekböceği desteği için ise aktif arılı kovan tespiti ve ipekböceği kayıt sistemine kaydolunmuş olmak gerekmektedir. Bu kriterler, sektördeki düzeni sağlamak ve desteklerin etkili kullanımını teşvik etmek amacıyla belirlenmiştir. Temel hayvancılık desteklemelerine ilaveten 2025 üretim sezonundan başlamak üzere yönlendirici desteklemeler de verilecek olup bu destekleme modelinin şartları da Tablo 4.6'da gösterilmiştir.

Tablo 4. 6. Yönlendirici destekleme kriterleri

Yönlendirici Destek Adı	Kriterleri
Aile işletme desteği	Büyükbaş: 1 – 20 baş ve altı sayıda olmak Küçükbaş: 1-100 baş ve altı sayıda olmak
40 yaş altı genç veya kadın yetiştirici desteği	Destekleme yılının son günü 41 yaşından gün almamış erkek yetiştiriciler Takvim yılı başlangıcında üzerinde hayvancılık işletmesi olan kadın yetiştiriciler
Planlı bölge desteği	Üretim planlamasına uygun bölgelerde üretim yapmak.

Kaynak: Resmi Gazete, 2024

Üretim planlaması kapsamında verilecek olan temel hayvancılık, yönlendirici ve verimlilik destekleri ile birlikte verilecek olan destekleme miktarları da 2025 üretim yılı için Bakanlık tarafından belirlenmiş bulunmaktadır. Tarım ve Orman Bakanlığı'nın belirlemiş olduğu tutarlar Tablo 4.7'de gösterilmektedir.

Tablo 4. 7. Temel hayvancılık destekleri

		TEMEL (TL/Baş)	YÖNLENDİRİCİ KRİTER DESTEKLERİ (TL/Baş)			
Destek Adı		Temel Destek	Aile İşletmesi	40 Yaş Altı / Kadın	Planlama Desteği	Birinci Derece Örgüt Desteği
1	Büyükbaş Desteği	1.000	1.000	700	500	200
2	Küçükbaş Desteği	200	200	140	-	40
3	Arılı Kovan Desteği	100	-	40	30	20
4	İpek Böceği Desteği	1.000	-	400	-	-

Kaynak: Resmi Gazete, 2024

Tablo 4.7'de temel hayvancılık destekleri, üreticilere yönelik farklı kriterlere göre düzenlenmiş finansal teşvikler sunmaktadır. Büyükbaş desteği, küçükbaş desteğine kıyasla daha yüksek miktarda destek sağlamaktadır (1.000 tl ve 200 tl). Genç, kadın veya aile işletmelerine yönelik ek destekler, kırsal kalkınmayı teşvik etmek için önemlidir. Arılı kovan ve ipek böceği destekleri ise alternatif üretim yöntemlerini desteklemek amacıyla farklı seviyelerde planlanmıştır. Ayrıca, örgütlü üreticilere verilen teşvikler, topluluk bazlı üretimi teşvik etmektedir. Destek miktarları, hayvancılık türüne ve özel koşullara göre çeşitlenerek sektörel sürdürülebilirliği hedeflemektedir.

Tablo 4. 8. Temel hayvancılık destekleri devamı

Destek Adı		VERİMLİLİK KRİTER DESTEKLERİ (TL/Baş)					
		Suni Tohumlama	Yerli Sperma	Soy Kütüğü (*)	Hastalıktan Ari İşletme	AB Onaylı İşletme	Sürü Yöneticisi (**)
1	Büyükbaş Desteği	800	500	1.500-800	4.000	600	
2	Küçükbaş Desteği						36.000
3	Arılı Kovan Desteği						
4	İpek Böceği Desteği						

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

(*) A-B ve Genomik soy kütüğüne 1.500 TL/baş, C sınıfı soy kütüğüne 800 TL/Baş

(**) 100 küçükbaş ve üzeri anaç koyun olan, sürü yöneticisi sertifikaya sahip işletmelere yılda 1 defa ödenir.

Tablo 4.8’de Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından büyükbaş, küçükbaş, arılı kovan ve ipek böceği yetiştiriciliği için verilen destekleri içermektedir. Büyükbaş hayvancılıkta suni tohumlama, yerli sperma, soy kütüğü, hastalıktan ari işletmeler ve AB onaylı işletmeler için 500-4.000 TL arasında değişen destekler sağlanırken, küçükbaş hayvancılıkta sürü yöneticisi desteği olarak 36.000 TL ödenmektedir. Destekler, hayvancılık sektörünü geliştirmeyi, kaliteyi artırmayı ve modern üretim süreçlerini teşvik etmeyi hedeflemektedir.

Temel hayvancılık desteklemelerinde tüm şartları yerine getiren büyükbaş hayvancılık işletmelerinde hayvan başına 10.100 lira ile 10.800 lira arasında destekleme ödemesi yapılabilecektir. Küçükbaş hayvancılık işletmelerinde ise bu tutar hayvan başına 580 lira olarak 2025 yılında ödenecektir.

4.2.2.2. Ürün geliştirme destekleme modeli

Üretim planlaması kapsamında Temel Desteklemelere ilave olarak Ürün Geliştirme Destekleme ödemesi yapılacaktır. Bu destekleme modelinde de temel destek ve yönlendirici destekler başlığı altında kriterler belirlenmiş olup aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir. Bu kriterlere bağlı olarak destekleme fiyatları da planlama kapsamında belirlenmiştir.

Tablo 4. 9. Ürün geliştirme temel destekleme ve kriterleri

Temel Destek Adı	Destekleme Kriterleri
Çiğ Süt Desteği	3'er aylık dönemler halinde Tebliğ ile belirlenir
Besilik Sığır (Karkas) Desteği	<ul style="list-style-type: none">• 12 aylık yaştan büyük olacak• Yurt içinde doğmuş ve küpenmiş olmak• Türkvat'te kayıtlı olmak• En Az 200 kg karkas ağırlıkta olmak
Tiftik Desteği	<ul style="list-style-type: none">• Hayvanlar Türkvat'te kayıtlı olacak• Hayvan başına en fazla 2,5 kg tiftik verecek• Satış belgesi (Tiftik Birliğine, Damızlık KKYB, Onaylı yün işletme tesislerinden)• Türkvat'ten 30 mayısta alınan yedek hayvan sayısı geçerli olacak• Satış belgesinde bilgiler eksiksiz olacak

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

Tablo 4.9'da açıklanan temel destek kriterlerine yönlendirici destek olarak Tablo 5.10'da da gösterildiği gibi şartlar belirlenmiş olup bu şartları sağlayan üreticilere üretim planlaması kapsamında ilave destek verilecektir.

Tablo 4. 10. Ürün geliştirme yönlendirici destekleme ve kriterleri

Yönlendirici Destek Adı	Destekleme Kriterleri
Aile işletme desteği	Büyükbaş: 1 – 20 baş ve altı sayıda olmak Küçükbaş: 1-100 baş ve altı sayıda olmak
40 yaş altı genç veya kadın yetiştirici desteği	Destekleme yılının son günü 41 yaşından gün almamış erkek yetiştiriciler Takvim yılı başlangıcında üzerinde hayvancılık işletmesi olan kadın yetiştiriciler
Planlı bölge desteği	Üretim planlamasına uygun bölgelerde üretim yapmak.

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2024

Üretim planlaması kapsamında 2025 üretim sezonu için verilecek olan ürün geliştirme destek tutarları da Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından belirlenmiş olup aşağıdaki tabloda gösterilmiştir. Özellikle hastalıktan ari işletmelere verilen destek tutarlarında önceki yıllara bakıldığı zaman ciddi bir artış söz konusu olmuştur. Buna bağlı olarak havzalarda ileriki yıllarda ari işletme sayısında artışlar gözlenebilecektir.

Tablo 4. 11. Ürün geliştirme destekleme fiyatları

		TEMEL	YÖNLENDİRİCİ KRİTERLER			VERİMLİLİK KRİTERLERİ			
Destek Adı		Temel Destek	Aile İşletmesi	40 Yaş Altı / Kadın	Planlama Desteği	Kriter 1	Kriter 2	Kriter 3	Koyun-Keçi-Manda
1	Çiğ Süt Desteği (TL/litre)	1,00	0,30	0,30	0,40	2,00	2 1,5(*)	3,00	0,80
2	Besilik Sığır (Karkas) Desteği (TL/kg)	500	2.000	150	100	300	400	500	
3	Tiftik Desteği (TL/kg)	80		24		56	72	80 72 (**)	

Kaynak: Resmi Gazete, 2024

Tablo 4. 12. Çiğ süt desteği

Çiğ Süt Desteği	
Temel Destek	Çiğ Süt
Kriter 1	Kendi Tankında Soğutulmuş Çiğ Süt
Kriter 2	Birinci Derece tarımsal Örgüt Üzerinden Pazarlanan Soğutulmuş Çiğ Süt *Diğer Tarımsal Örgütler Üzerinden Pazarlanan Soğutulmuş Çiğ Süt
Kriter 3	Hastalıktan Ari
Besilik Erkek Sığır	
Temel Destek	Manda ve Yerli Irklar (En Az 200 Kg Karkas)
Kriter 1	Sütçü ve Melezleri (En Az 270 Kg Karkas)
Kriter 2	Kombine ve Melezleri (En Az 300 Kg Karkas)
Kriter 3	Etçi ve Melezleri (En Az 320 Kg Karkas)
Tiftik Desteği	
Temel Destek	Tali Tiftik
Kriter 1	Anamal Tiftiği
Kriter 2	Oğlak Tiftiği
Kriter 3	1. Derece Tarımsal Örgüt Sözleşmeli Tiftik Üretimi /** Diğer Sözleşmeli Üretim

Kaynak: Resmi Gazete, 2024

Tarım ve Orman Bakanlığı tarafından yürütülen üretim planlamasında süt üretim bölgesi içerisinde yer alan Karapınar ilçesinde tüm şartları yerine getiren üreticiler soğutulmuş çiğ süttten litre başına 9 lira destekleme alabilecektir.

Tarımsal planlama öncesinde verilen desteklerin %86 sı temel destek, %6 sı yönlendirici destek, %8 i verimlilik desteği olmasına karşın yeni modelde %43 ü temel destek %24 ü yönlendirici destek %33 ü ise verimlilik desteği olarak ödenecektir. Üretim planlaması ile birlikte havzalarda verimlilik destekleri artırılmış olmaktadır.

Örnek verecek olursak mevcut destekleme modelinde aile işletmelerinde büyükbaş desteklemesi kapsamında doğan buzağıya 2.068 lira destek ödemesi yapılırken yeni modelde bu tutar 4.800 liraya çıkmakta genç/kadın yetiştirici ve birinci derecede üst birliğe üye ise bu tutar hayvan başına 5.700 liraya çıkmaktadır. Hastalıktan arı işletmelerde ise 3.868 lira olan destek tutarı dişi sperma kullanımı yaptıysa yeni modelde 9.700 liraya kadar buzağı başına ödeme yapılabilecektir.

5. TARIMSAL DESTEKLEMELERİN EKONOMİK ETKİSİ: KONYA İLİ KARAPINAR İLÇESİ ÖRNEĞİ ÜZERİNE AMPİRİK UYGULAMA

5.1. Konu İle İlgili Literatür

Sayigh (1959) çalışmasında, tarım sektörünün kalkınma sürecinde stratejik bir role sahip olduğunu vurgulamıştır. Tarımsal kalkınma, yalnızca ekonomik gelişimin ilk basamağı değil, aynı zamanda sanayiye geçişi sağlayan bir köprüdür. Bu süreçte elde edilen ürünler, beceriler ve kurumlar, sanayileşmenin temel unsurlarını oluşturur. Kırsal bölgelerin geri kalması durumunda sürdürülebilir bir sanayi atılımının mümkün olamayacağını ifade ederek, diğer sektörlerin gelişimi için tarımın bu geçiş sürecindeki zorunlu rolüne dikkat çekmiştir.

Johnston ve Mellor (1961) çalışmalarında, tarımın kalkınmadaki rolü genel hatlarıyla ele alınmış; kırsal refah ve ekonomik büyüme için tarımın sanayiye sermaye aktarımına vurgu yapılmıştır. Ekonomik yapının dönüşüm süreci, tarımdan emeğin sanayiye kaymasıyla tarımsal verimliliği artırmayı hedefler. Politika desteğiyle çiftlik gelirleri iyileştirilebilir şeklinde açıklanmıştır.

Timmer (2002) çalışmasında, tarımın ekonomik büyümeye olan katkısını analitik bir bakış açısıyla ele alarak, piyasa tarafından yeterince göz önünde bulundurulmayan bağlantılara dikkat çekmiştir. Kırsal eğitim ve beslenmeye yapılan yatırımların büyüme üzerindeki etkilerini incelerken, tarımsal büyümenin yoksulluğun azaltılmasındaki önemi ve bunu destekleyecek piyasa koşullarını tartışmaktadır.

Breimyer'in (1962) tarımı üç farklı ekonomi olarak ele alması, tarımın yalnızca birincil üretimle sınırlı kalmadığını, aynı zamanda modern ekonominin karmaşık süreçlerine nasıl entegre olduğunu göstermektedir. İlk ekonomi, geleneksel tarım anlayışını yansıtarak toprağa dayalı mahsul üretimine odaklanır ve tarımı doğal kaynaklardan ürün elde edilen temel bir faaliyet olarak ele alır. İkinci ekonomi, bitkisel üretimle ilişkili olmakla birlikte daha gelişmiş bir üretim aşamasına geçen hayvancılığa odaklanır. Burada ham maddeler, daha küçük hacimli yarı mamul veya mamul ürünlere dönüştürülerek tarımsal üretim sürecinin kapsamı genişletilir. Üçüncü ekonomi ise, tarımsal ürünlerin çiftlikten tüketiciye ulaşma yolculuğunda pazarlama süreçlerini içerir ve artık basit bir aracılık görevinin ötesinde, tarım sektörünün bağımsız bir ekonomik alan olarak öne çıkmasını sağlar. Bu üçlü yaklaşım, tarımın toplumdaki rolünü yalnızca

üretimle sınırlı olmayan, aynı zamanda ekonomik değer yaratan ve fiyatların belirlendiği bir sektör olarak yeniden tanımlar.

Ball vd. (2010), OECD ülkelerinde tarıma verilen desteğin düzeyine, bileşimine ve 2007'ye kadar olan veriler üzerinden sınıflandırma ve yöntem değişikliklerine dair güncellemeler sunulmuştur. Çalışma, özellikle Meksika ve Kore'ye ilişkin ülke analizleri ve arazi sorunlarına dair incelemelerle, bu destek verilerinin PEM (Politika Değerlendirme Modeli) ile birleştirildiğinde politikaların dağıtımsal ve ekonomik etkilerinin nasıl anlaşılacağına göstermiştir. Çalışmada, daha ayrıntılı politikaların, tarım politikası reformlarının refah ve gelir transferi verimliliği üzerindeki etkilerini nasıl ortaya koyabileceğine vurgu yapılmaktadır.

Bayramoğlu vd. (2017), Konya ilinde tarımsal işletmelerin ekonomik sürdürülebilirliğini ve kamu desteğinin etkisini incelemiştir. Çalışma, 181 işletme üzerinde yapılan anketle, sürdürülebilir gelir kavramını temel alarak ekonomik sürdürülebilirliği değerlendirmiştir. Sonuçlara göre, kamu desteği olmadan da sürdürülebilir gelir elde edilebilmekte, ancak bu durum işletme büyüklüğüne göre değişiklik göstermektedir. Özellikle küçük ve orta ölçekli işletmeler kamu desteğine rağmen sürdürülebilir değildir. Yoğun tarım ve hayvancılık yapan bazı işletmeler sürdürülebilir gelir düzeyine ulaşmaktadır. Çalışma, kırsal endüstrilerin teşviki, üretim faaliyetlerinin artırılması, örgütsel farkındalığın geliştirilmesi ve bölgeye uygun ürünlerin teşvik edilmesi gibi adımlarla ekonomik sürdürülebilirliğin sağlanabileceğini vurgulamaktadır.

Oğul (2022) çalışmasında, Türkiye ekonomisinde 2006:Q1-2021:Q3 dönemi çeyreklik verilerle tarımsal destekler ile tarımsal üretim arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Ampirik analizde, ADF birim kök testi, ARDL sınır testi, DOLS ve CCR yöntemleri kullanılmıştır. Sonuçlara göre, kısa dönemde tarımsal destekler tarımsal üretimi azaltırken uzun dönemde artırmaktadır.

Direk vd. (2019), tarım sektörünün ülkeler için önemini ve Türkiye'nin tarımsal üretimde artış sağlamak, kırsal kalkınmayı desteklemek için tarıma verdiği desteği ele almıştır. Türkiye'de tarımsal desteğin amacı, 5488 sayılı Tarım Kanunu'nda tanımlanmış olup zamanla verimlilik, kalite ve kırsal kalkınma odaklı yeniden düzenlenmiştir. 2000-2018 döneminde yapılan analizde, 2009'daki küresel kriz sonrası tarımsal desteklerin tarımsal üretim üzerindeki etkisinin arttığı tespit edilmiştir. Ancak, bu etkinin piyasa bozucu desteklerdeki artışla bağlantılı olduğu belirtilmiştir. Çalışma,

sürdürülebilir tarımsal destek politikaları için yapısal reformlar gerektiğini ve beşeri-sosyal sermayeye yönelik desteklerin artırılmasının uygun olacağını vurgulamaktadır.

Semerci (2019) çalışmasında, tarımsal üretimin desteklenmesinin önemini vurgulamış ve Türkiye’de tarım desteklerinin üretimden bağımsız hale getirilmesi çabalarını ele almıştır. 2012 yılında tarımsal destek oranları Türkiye’de %22 iken, bu oran OECD ortalamasında %18,6’dır. Türkiye’de tarım desteklerine ayrılan bütçe payının, özellikle AB ve ABD ile kıyaslandığında düşük olduğu belirtilmiştir. 2006 Tarım Kanunu’na göre destek miktarının 8,5 milyar ABD\$ olması gerekirken 2017’de bu miktar 3,5 milyar ABD\$ olarak gerçekleşmiştir. Türkiye'nin rekabet gücünü artırmak için tarımsal destek politikalarının uzun vadeli, planlı ve uluslararası kurallara uyumlu olması gerektiği vurgulanmıştır.

Yıldız (2017) çalışmasında, tarım sektörünün kırsal kalkınma, milli gelir, dış ticaret ve istihdama katkılarına odaklanılmıştır. Türkiye özelinde yapılan analizde, 2006:Q1 – 2016:Q4 döneminde tarımsal desteklerin tarımsal üretim düzeyine etkisi araştırılmıştır. Elde edilen sonuçlara göre, tarımsal destekler ile üretim düzeyi arasında uzun dönemli bir ilişki olduğu ve bu ilişkinin karşılıklı etkileşim içerdiği tespit edilmiştir.

Köse ve Meral (2021) çalışmasında, tarım sektörünün gıda güvenliği, nüfusun beslenme ihtiyacı, emek gücünün sağlıklı kalması ve sanayiye hammadde sağlama gibi etkileriyle ekonomik büyümeye katkıları ele alınmıştır. 1986-2016 dönemi Türkiye ekonomisi verileriyle yapılan analizde, gıda güvenliği ile ekonomik büyüme arasında çift yönlü pozitif bir ilişki bulunurken, tarımsal desteklerle ekonomik büyüme arasında ilişki olmadığı belirlenmiştir.

Sağdıç ve Çakmak (2021) çalışmasında, tarım sektörünün birçok ekonomi için önemli bir iktisadi faaliyet alanı olduğu ve özellikle gelişmekte olan ülkelerde hem ekonomik hem de istihdam açısından büyük rol oynadığı vurgulanmıştır. Çalışma, Türkiye’de 2006Q1-2019Q4 dönemi çeyrek verilerini kullanarak merkezi yönetim bütçesinden yapılan tarımsal destek ödemeleri ile tarımsal üretim düzeyi arasındaki nedensellik ilişkisini incelemiştir. Eşbütünleşme analizi sonuçları, uzun dönemde bu iki değişken arasında ilişki olduğunu göstermiştir. Hacker ve Hatemi-J Bootstrap Nedensellik Testi ile tarımsal desteklerden üretime doğru tek yönlü bir nedensellik bulunurken, Hatemi-J Asimetrik Nedensellik Testi, pozitif ve negatif şoklar arasındaki ilişkileri ortaya koymuştur. Sonuç olarak, Türkiye’de tarımsal destek ödemelerinin

tarımsal üretim üzerinde uzun dönemde etkili olduğu ve şokların bu ilişkide önemli rol oynadığı belirlenmiştir.

Arısoy (2020) çalışmasında, Türkiye'deki tarımsal desteklerin tarımsal ürünlerin rekabet gücüne etkisi incelenmiştir. Vektör otoregresyon (VAR) modeliyle yapılan analizde, iç ticaret hadleri (TOT), üretici destek tahmini (PSE) ve üretici nominal koruma katsayısı (NPC) gibi değişkenler kullanılmıştır. Sonuçlar, Türkiye'de iç ticaret hadlerinin tarım sektörünün aleyhine geliştiğini ve PSE'nin TOT üzerinde önemli etkisi olduğunu göstermektedir. Çalışma, PSE'nin politik bir değişken olarak kullanılmasının önemine ve destek araçlarının çiftçilere rekabet avantajı sağlaması gerektiğine vurgu yapmaktadır.

Pawlak (2018) çalışmasında, hükümet politikalarının tarımsal gıda sektörünün rekabet gücünü belirlemedeki önemi vurgulanmış ve 1986-2016 dönemi için AB ve ABD'deki tarımsal destek düzeyleri ile yapıları arasındaki farklar incelenmiştir. Çalışma, OECD'nin veritabanından alınan tarımsal destek göstergelerine dayanmaktadır. AB ve ABD'nin tarım sektörlerini yoğun şekilde desteklediği, ancak destek yapısında piyasa ve ticaret süreçleri üzerindeki olumsuz etkileri azaltmak amacıyla değişiklikler yapıldığı belirtilmiştir. AB, ABD'ye göre tarımsal üreticilerine iki kat daha fazla destek sağlamaktadır. Çalışma, AB-ABD ikili ticaretinin serbestleştirilmesi ve yerel tarım sektörüne verilen desteğin azaltılması durumunda, ABD'nin uluslararası rekabet gücünün güçlenebileceğini öngörmektedir.

Boulangier (2010) çalışmasında, Fransa'daki tarımsal doğrudan ödemelerin dağıtımını ve geçmiş fiyat politikası desteğini yeniden dağıtmayı amaçlayan kurumsal kanalları incelemektedir. Avrupa Ortak Tarım Politikasının (CAP) 2013 sonrası yapısı, eşitlik ve çevre gibi konularla birlikte, kırsal tarım dışı paydaşlar arasında tartışılan önemli bir konu olmuştur. Çalışma, 1992-2012 yılları arasındaki Fransız deneyiminden elde edilen verilerle, doğrudan ödemelerin reformunun kamu politikası verimliliğiyle yönlendirilmesi gerektiğini vurgulamaktadır. Desteklerin dağıtımı, politikalarla uyumlu olmalı, ancak bazen tutarsız kalmaktadır. 2008 CAP sağlık kontrolü sonrasında, desteğin kısmi yeniden dağıtımının, Fransa'daki muhafazakâr yaklaşımın zayıfladığını gösterdiği belirtilmektedir. Çalışma, CAP'in ilk sütununa yönelik yapılan yeniliklerin, kırsal kalkınma boyutunu güçlendirerek, ulusal sorumlulukları arttırmaya çalıştığını ancak bu durumun sistemin rasyonel ve adil dağıtımını engellediğini savunmaktadır.

Galko ve Jayet (2011) çalışmasında, Avrupa çiftçilik sistemini temsil eden bir simülasyon modeli kullanarak, 2003 Avrupa brüt marjları, arazi kullanımı, arazi gölge maliyeti ve sera gazı emisyonlarıyla ilişkili çeşitli ayrıştırma seçeneklerinin etkilerini incelemiştir. Sabit fiyatlar varsayımı altında, ayrıştırılmış destek çiftçilerin brüt marjlarını artırmakta, ancak mera ve bazı mahsuller için kullanılan arazinin azalmasına yol açmaktadır. Bu etkilerin boyutu, Üye Devletler tarafından seçilen politika seçeneklerine bağlıdır. Desteklerin kısmi birleştirilmesi durumunda ise üreticiler için olumsuz ekonomik etkiler ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, bölgesel farklılıklar, analizde öngörülenin daha belirgin olduğunu ve jeoistatistiksel küçültme temelli daha fazla araştırma yapılması gerektiğini göstermektedir.

Bu çalışmaların genel olarak tarımın kalkınma sürecindeki rolünü, ekonomik büyümeye etkilerini ve tarımsal desteklerin önemini vurguladığı söylenebilir. Çalışmaların ortak noktası, tarımın ekonomik gelişimde sanayiye geçişte stratejik bir köprü görevi üstlendiğini ve kırsal kalkınmaya katkı sağladığını göstermektedir. Tarımsal gelişim, yalnızca tarımsal üretimi artırmakla kalmaz; sanayiye sermaye ve işgücü aktarımı sağlar, gıda güvenliğini destekler ve yoksulluğu azaltır. Özellikle, Türkiye ve OECD ülkeleri üzerine yapılan incelemelerde, tarımsal destek politikalarının kısa ve uzun dönemde tarımsal üretime ve kırsal kalkınmaya olumlu katkılar sunduğu, ancak bu desteklerin yapısının ve dağıtımının politikalarla uyumlu olması gerektiği vurgulanmaktadır.

Türkiye’de ve genel olarak gelişmekte olan ülkelerde, küçük ve orta ölçekli işletmelerin ekonomik sürdürülebilirlik sağlamak için desteğe ihtiyaç duyduğu, bu desteklerin sürdürülebilir tarım için önemli olduğu gözlenmektedir. Ayrıca, AB ve ABD gibi ülkelerde tarımsal desteklerin ticarete etkisini azaltmak için yapısal düzenlemeler yapıldığı ve bu ülkelerin uluslararası rekabet güçlerini artırdığı belirtilmektedir.

Sonuç olarak, tarımsal desteklerin kalkınmada ve kırsal refahın artırılmasında kritik öneme sahip olduğu anlaşılmakta; ancak destek politikalarının uzun vadeli, planlı ve yerel ihtiyaçlara uygun olması gerektiği görülmektedir. Bu çerçevede, tarım sektörüne yönelik desteklerin etkin bir şekilde dağıtılması, tarımsal üretimin ve sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması açısından oldukça önemlidir.

5.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, Konya ili Karapınar ilçesinde tarım sektörünün karşılaştığı temel sorunları tespit etmek, bu sorunlara yönelik çözüm önerileri geliştirmek ve devlet müdahalelerinin tarımsal üretimin sürdürülebilirliğindeki rolünü analiz etmektir. Su kaynaklarının sınırlı olduğu ve düşük yağış miktarına sahip Karapınar ilçesinde, tarımsal üretimde suyun etkin kullanımı büyük önem arz etmektedir. Bu bağlamda, stratejik ürünlerin sürdürülebilir üretimi için ulusal çıkarlar doğrultusunda planlanmış etkin tarım politikalarının ve destekleme modellerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Araştırma, Karapınar'da tarımsal üretimi etkileyen unsurları kapsamlı bir şekilde değerlendirerek, sürdürülebilir tarım için gerekli olan kamu müdahaleleri ve destekleme mekanizmalarının önemini ortaya koymayı amaçlamaktadır.

5.3. Veri Seti

Bu araştırmanın materyalini, 2014-2023 yılları arasındaki yıllık verilere dayalı analizler oluşturmaktadır. Araştırmada, bağımlı değişken olarak Karapınar ilçesinin toplam tarım ürünü üretim miktarı ele alınmış, bağımsız değişkenler ise tarım teşvikleri, ortalama sıcaklık ve toplam yağış miktarı olarak belirlenmiştir. Veriler, Tarım ve Orman Bakanlığı, Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) ve Meteoroloji Genel Müdürlüğü gibi güvenilir kurumlardan temin edilmiştir. Araştırmanın temelini oluşturan modelde yer alan değişkenlere ilişkin eksik dönem verilerinin bulunması, çalışmanın kapsamını sınırlamıştır. Bu durum nedeniyle yalnızca son 10 yıllık veriler değerlendirmeye alınmış ve araştırmanın başlangıç dönemi 2014 yılı olarak belirlenmiştir. Bu seçim, veri bütünlüğünü sağlamak ve analizlerin tutarlılığını artırmak amacıyla yapılmıştır. Bu veriler, tarımsal üretim dinamiklerini etkileyen faktörlerin kapsamlı bir şekilde analiz edilmesine olanak tanımaktadır. Tablo 5.1'de değişkenlerin kısaltmaları ve tanımlamaları yer almaktadır.

Tablo 5.1. Değişken tanımlamaları

Değişken Kısaltması	Değişken Tanımı
Q	5 Ürün Üretim Miktarı Toplamı (Ton)
SP	Tarımsal Destekleme Ödemeleri (TL)
T	Ortalama Sıcaklık (°C)
R	Toplam Yağış (mm=kg÷m ²)

5.4. Ekonometrik Metodoloji

Konya ili Karapınar ilçesinde tarımsal üretim miktarını etkileyen faktörleri analiz etmek için çoklu doğrusal regresyon modeli kullanılmıştır.

Regresyon analizi, iki veya daha fazla değişken arasındaki sebep-sonuç ilişkisini inceleyen ve bu ilişkiye dayanarak tahminler yapmak için matematiksel bir modelle ifade edilen bir istatistiksel analiz yöntemidir. Bu yöntem, yalnızca değişken değerlerinin tahmini için parametrelerin belirlenmesini değil, aynı zamanda yapılan tahminin doğruluğunu ve kullanılan yöntemin güvenilirliğini de dikkate alır. Dolayısıyla, regresyon analizi, örneklemden elde edilen tahminlerin geçerliliğini değerlendirirken, bu tahminlerin elde edilmesinde kullanılan yöntem veya tahmin edicilerin uygunluğuna da odaklanır. Regresyon analizi genel anlamda basit ve çoklu regresyon olarak iki farklı biçimde analiz edilmektedir (Vural, 2007, s.2-7).

Regresyon analizinde, bağımsız değişkenlerin sayısı bazen tek bir değişkenle sınırlı olabilirken, çoğu durumda iki veya daha fazlası kullanılabilir. Eğer değişkenler arasındaki ilişkinin doğrusal olduğu kabul edilirse, modelde yalnızca bir bağımsız değişken bulunması durumunda bu model "Basit Doğrusal Regresyon Modeli" olarak adlandırılır. Basit doğrusal regresyonda, Y yanıt değişkeni, X_i açıklayıcı değişkeni, β_0 ve β_1 bu değişkenin bilinmeyen parametrelerini ve ε şansa bağlı hata terimlerini ifade etmek üzere basit doğrusal regresyon modeli;

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{i1} + \varepsilon_i \quad i=1,2,3,\dots,n \quad (6.1)$$

olarak yazılabilmektedir. Basit doğrusal regresyon modeli, bir bağımlı değişken ile bir bağımsız değişken arasındaki ilişkiyi açıklar. Ancak, bağımlı değişken üzerinde etkisi olabilecek ve bu değişkende meydana gelen değişimlerin nedeni sayılabilecek yeni

değişkenlerin modele eklenmesi durumunda, bu modeller "Çok Değişkenli Doğrusal Regresyon Modelleri" olarak adlandırılır.

Çoklu doğrusal regresyon modeli, p adet açıklayıcı değişken ve n adet gözlem için;

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_{1i} + \beta_2 X_{2i} + \beta_3 X_{3i} + \dots + \beta_p X_{pi} + \varepsilon \quad i = 1, 2, \dots, n \quad (6.2)$$

şeklinde yazılabilmektedir (Vural, 2007, s.2-7; Kutner vd., 2005, s.5-9; Arı ve Önder, 2013, s.168).

Modelde bağımlı değişken olarak Karapınar beş ürün üretim miktarı toplamı (Q), bağımsız değişkenler olarak ise tarımsal destekleme ödemeleri (SP, ortalama sıcaklık (T) ve toplam yağış (R) yer almıştır. Veriler, Tarım ve Orman Bakanlığı, TÜİK ve Meteoroloji Genel Müdürlüğü gibi güvenilir kaynaklardan temin edilmiştir. Model denklemi:

$$Q = \beta_0 + \beta_1 SP + \beta_2 T + \beta_3 R + C \quad (6.3)$$

Modelde kullanılan semboller;

Q = Karapınar toplam tarım ürünü üretim miktarı

SP = Tarımsal destekleme ödemeleri

T = Ortalama sıcaklık

R = Toplam yağış

$\beta_1, \beta_2, \beta_3, \beta_4, \beta_5, \beta_6$ = Değişkenlere ait tahmin edilecek parametreler

β_0 = Sabit terim

C = Hata terimini (tesadüfi) ifade etmektedir.

Çoklu doğrusal regresyon modelinde, hata teriminin (ε) normal dağılıma uygun olması, hataların beklenen değerinin sıfır olması, gözlem sayısının (n) bağımsız değişken sayısının en az 5 katı (tercihen 20 katı) kadar olması önemlidir. Ayrıca, değişkenler arasında doğrusal bir ilişki bulunması ve hata terimleri (ε) ile açıklayıcı değişkenler arasında yüksek bir korelasyonun olmaması gereklidir. Bunun yanında, modelde çoklu doğrusal bağıntı probleminin önlenmesi için Varyans Şişme Faktörü'nün (VIF - Variance Inflation Factor) 10'dan düşük olması tercih edilir (Arı ve Önder, 2013, s.169; Alpar, 2016, s.481).

Çoklu korelasyon katsayısı (R), bağımlı değişken ile birden fazla bağımsız değişken arasındaki ilişkinin gücünü ifade ederken, çoklu açıklayıcılık katsayısı (R²), bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni ne ölçüde açıkladığını gösterir. Her iki katsayı da 0 ile 1 arasında değer alır ve ideal durumda 'nin 1'e yaklaşması beklenir (Alpar, 2016, s.481). Çoklu doğrusal regresyon modelinde açıklanan varyansın açıklanamayan varyansa oranı, etki büyüklüğü (f²) olarak adlandırılır. İlgili model şu eşitlikle ifade edilir:

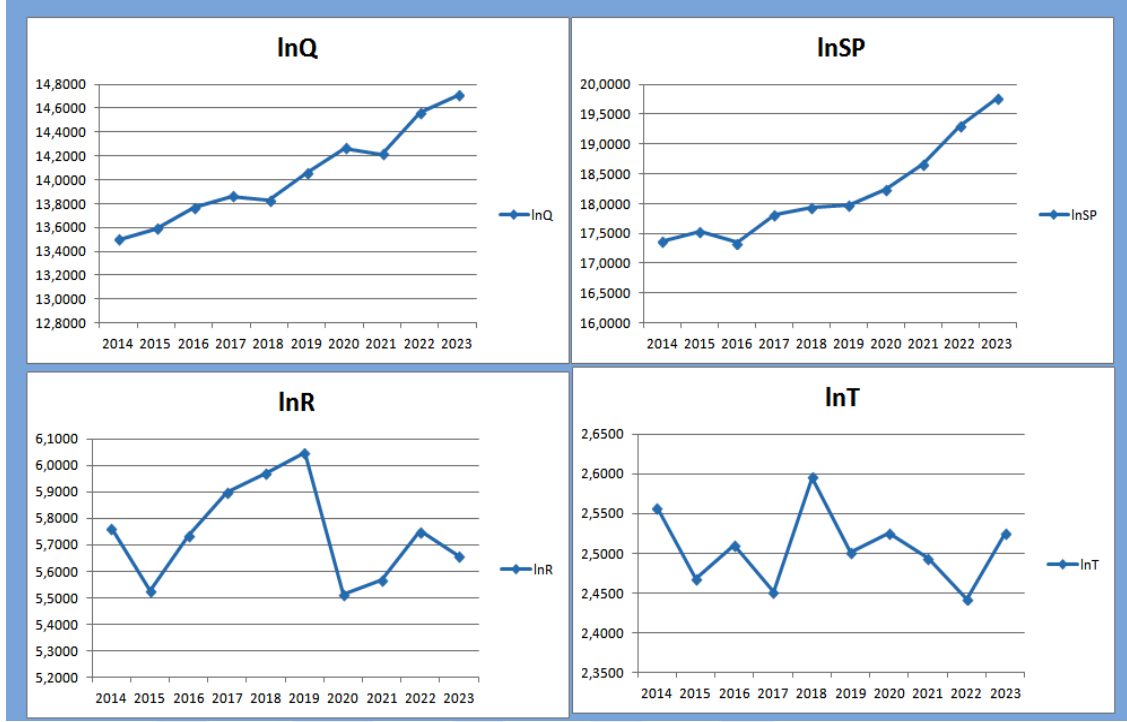
$$f^2 = R^2 / (1 - R^2) - 1 \quad (6.4)$$

Bu eşitliğe göre, değeri 0.02 ile 0.15 arasında ise küçük, 0.15 ile 0.35 arasında ise orta, 0.35'ten büyükse geniş etki büyüklüğünü gösterir. Aynı şekilde, değeri için 0.02'den küçük değerler küçük, 0.13 ile 0.26 arası orta ve 0.26'dan büyük değerler geniş etki büyüklüğü olarak değerlendirilir (Cohen, 1988, s.22).

Korelasyon analizi ile değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkileri incelenmiş, modelin geçerliliği Durbin-Watson testi, normallik testi ve değişen varyans testi gibi istatistiksel testlerle doğrulanmıştır. Elde edilen sonuçlar, Karapınar'daki tarımsal teşviklerin ve çevresel faktörlerin tarımsal üretim üzerinde anlamlı ve olumlu etkileri olduğunu göstermiş, bu bulgular bölgedeki tarımsal politikaların iyileştirilmesine yönelik önemli ipuçları sunmuştur.

5.5. Ampirik Bulgular

Çalışmada kullanılan verilerin 2014-2023 yıllarına ait aldıkları değerler Grafik 5.1'de gösterilmiştir.

Grafik 5. 1. Değişkenlere ait grafikler

Grafik 5.1 incelendiğinde Karapınar toplam tarım ürünü üretim miktarı grafik “lnQ”, tarımsal destekleme ödemeleri “lnSP”, ortalama sıcaklık “lnT” ve toplam yağış “lnR” şeklinde gösterilmiştir. Değişen varyans sorununa karşı verilerin doğal logaritması kullanılmıştır. Veri setinin tanımlayıcı testleri bir sonraki bölümde açıklanmıştır. Veri setinin çoklu regresyon analizi ve varsayımları bir sonraki bölümde yer almaktadır.

5.5.1. Çoklu regresyon analizi

Çalışmada Karapınar toplam tarım ürünü üretim miktarını etkileyen, tarımsal destekleme ödemeleri, ortalama sıcaklık ve toplam yağış verileri kullanılmıştır. Bu değişkenlerin Karapınar toplam tarım ürünü üretim miktarı ile bağımlılığı ve bu bağımlılığın yönü araştırılmıştır. Regresyon analizi için EViews 14 programı kullanılmıştır. Regresyon analizine ilişkin test sonuçları Tablo 5.1’de verilmiştir.

Tablo 5. 1. Regresyon analizine ilişkin test sonuçları

Dependent Variable: LNQ				
Method: Least Squares				
Date: 12/16/24 Time: 20:46				
Sample: 2014 2023				
Included observations: 10				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	6.3727	3.3504	1.9021	0.1059
LNR	0.0490	0.2750	0.1781	0.8645
LNSP	0.4637	0.0619	7.4961	0.0003
LNT	-0.4209	1.0726	-0.3924	0.7083
R-squared	0.9103	Mean dependent var	14.0360	
Adjusted R-squared	0.8655	S.D. dependent var	0.4012	
S.E. of regression	0.1472	Akaike info criterion	-0.7055	
Sum squared resid	0.1300	Schwarz criterion	-0.5844	
Log likelihood	7.5273	Hannan-Quinn criter.	-0.8382	
F-statistic	20.3011	Durbin-Watson stat	1.6992	
Prob(F-statistic)	0.0015			

$$LNQ = 6.37268914346 + 0.0489559408314*LNR + 0.463708068673*LNSP - 0.420858083401*LNT$$

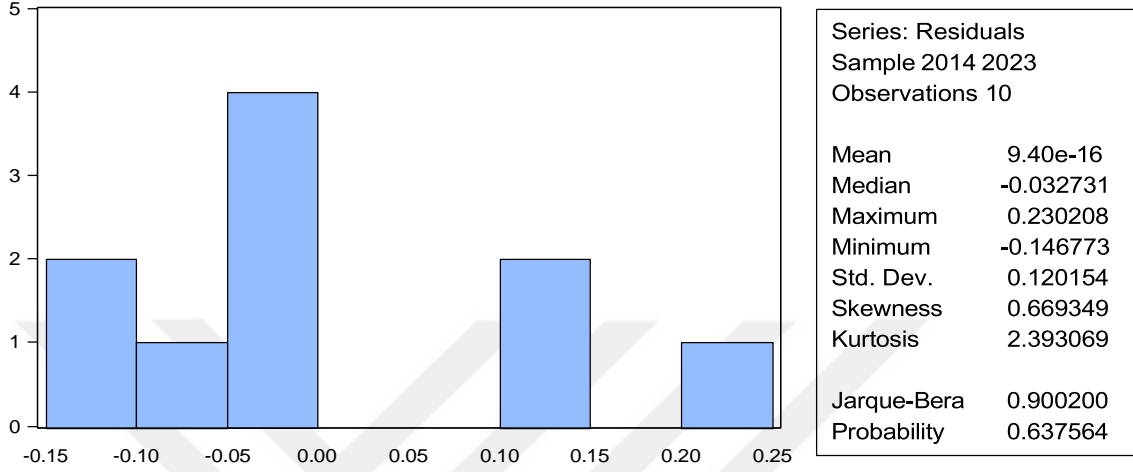
Tablo 5.1 incelendiğinde R-squared (R^2): 0.9103 değeri il modelin açıklama gücü oldukça yüksektir. Bağımsız değişkenler, bağımlı değişkenin varyansının %91'ini açıklamaktadır. Adjusted R-squared: 0.8655 değeri ile yani, düzeltilmiş R^2 değeri de oldukça yüksek ve modelin iyi bir uyum sağladığını göstermektedir. F-statistic: 20.3011 ve Prob(F-statistic): 0.0015 değerleri, modelin genel olarak anlamlı olduğunu gösterir. Çünkü p-değeri 0.05'ten küçüktür.

Yapılan regresyon analizinde, bağımlı değişken olan LNQ (logaritması alınmış tarımsal üretim miktarı) ile bağımsız değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Analiz sonucunda LNSP değişkeninin (tarımsal destekleme ödemeleri) pozitif ve anlamlı bir etkiye sahip olduğu görülmüştür. Katsayı yönü pozitif olan LNSP, tarımsal destekleme ödemelerindeki artışın tarımsal üretimi artırdığını göstermektedir. Diğer yandan, LNT (sıcaklık) değişkeni ile bağımlı değişken arasında ilişki negatif yönlü iken ve LNR (yağış) değişkeni pozitif yönlü ilişkiye sahiptir. Ancak LNR nin diğer değişkenlere göre düşük düzeyde etkiye sahip olduğu söylenebilirken hem LNR hem de LNT değişkenleri ile bağımlı değişkenler arasındaki ilişki anlamsızdır.

5.5.2. Regresyon varsayımları

5.5.2.1. Normallik testi

Değişkenlere ilişkin verilerin normal dağılıma sahip olup olmadığının tespiti amacıyla uygulanan Jarque- Bera testi ve olasılık değerleri Şekil 5.1’de gösterilmiştir.

Şekil 5. 1. Jarque-Bera test sonucu

Bu analizde regresyon varsayımlarından normal dağılım testi incelendiğinde Jarque-Bera Test İstatistiği: 0,9002 ve Probability (p-değeri): 0,6376 > 0,10 olduğundan, verilen normal dağılıma sahip olduğu görülmüştür. Bununla beraber Skewness (Çarpıklık): 0.6693 değeri ile verinin çarpıklığı düşük düzeyde ve normal dağılıma yakın bir yapıya sahiptir. Kurtosis (Basıklık): 2.3931 değerinin 3'e yakın olduğundan, normal dağılıma oldukça yakın bir yapı olarak gözlemlenmiştir.

5.5.2.2. Otokorelasyon testi

Çalışmadaki verilen otokorelasyonu, Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 6.2’de özetlenmiştir.

Tablo 5. 2. Otokorelasyon testi sonucu

Breusch-Godfrey Serial Correlation LM Test:			
Null hypothesis: No serial correlation at up to 2 lags			
F-statistic	0.4135	Prob. F(2,4)	0.6867
Obs*R-squared	1.7134	Prob. Chi-Square(2)	0.4246

Test sonuçlarına göre test istatistiği değeri 1.7134 olup olasılık değeri ise 0.4246'dır. Hesaplanan olasılık değeri $0.4246 > 0.10$ olduğu için veri setinde otokorelasyon sorunu yoktur.

5.5.2.3. Değişen varyans testi

Çalışmadaki verilerinin değişen varyansı, "Breusch-Pagan-Godfrey" testi ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5.3'te özetlenmiştir.

Tablo 5. 3. Değişen varyans testi sonucu

Heteroskedasticity Test: Breusch-Pagan-Godfrey			
Null hypothesis: Homoskedasticity			
F-statistic	1.6209	Prob. F(3,6)	0.2810
Obs*R-squared	4.4765	Prob. Chi-Square(3)	0.2144
Scaled explained SS	1.1225	Prob. Chi-Square(3)	0.7716

Yapılan değişen varyans testi sonucunda testin katsayı değeri 1.1225 ve olasılık değeri 0.7716 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen olasılık değeri 0.10'dan büyük olduğundan, değişen varyans sorununun olmadığı tespit edilmiştir. Bu sonuç, regresyon modelinde hata terimlerinin sabit varyansa sahip olduğunu. Bu durum, modelin güvenilirliğini artırmakta ve tahminlerin tutarlı olduğunu desteklemektedir.

5.5.2.4. Model kurma hatası testi

Çalışmadaki modelin, model kurma hatası "Ramsey-RESET testi" ile analiz edilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 5.4'te özetlenmiştir.

Tablo 5. 4. Ramsey RESET test sonucu

	Değer	df	Olasılık
t-statistic	0.8428	5	0.4378
F-statistic	0.7103	(1, 5)	0.4378

Test sonuçlarına göre bu testin katsayı değeri 0.8428 olup olasılık değeri ise 0.4378'dir. Hesaplanan olasılık değeri (0.4378), 0.10'dan büyük olduğu için veri setinde model kurma hatası yoktur.

Çalışmada kullanılan verilerin korelasyon katsayısının %95 gibi yüksek bir değere sahip olması ve R^2 değerinin %91 gibi yüksek çıkması, bağımsız değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) sorununa işaret etmektedir. Bu

durum, regresyon verilerinin güvenilirliğini ve modelin tahmin performansını olumsuz etkileyebilir. Çoklu doğrusal bağlantı sorununu tespit etmek ve ortadan kaldırmak amacıyla çalışmanın verilerine VIF (Variance Inflation Factor) testi uygulanmıştır. VIF testi, bağımsız değişkenler arasındaki doğrusal ilişkiyi değerlendirerek modelin istikrarını sağlamaya yönelik bir adım olarak gerçekleştirilmiştir.

5.5.3. VIF (Variance Inflation Factors) testi sonuçları

Çalışmada çoklu doğrusal bağlantı (multicollinearity) sorunun varlığını tespit etmek ve değerlendirmek amacıyla VIF (Variance Inflation Factor) testi uygulanmıştır. Testin sonuçları Tablo 5.5'te gösterilmiştir.

Tablo 5. 5. VIF (Variance Inflation Factors) testi sonuçları

Variable	Coefficient Variance	Uncentered VIF	Centered VIF
C	11.2251	5183.535	NA
LNR	0.0756	1152.637	1.0677
LNSP	0.0038	586.0639	1.0692
LNT	1.1503	3339.495	1.0661

Test sonuçlarına göre üç değişkenin de değerleri 1'e oldukça yakın ve 10'un çok altında olduğu için değişkenler arasında çoklu doğrusal bağlantı sorunu bulunmadığını göstermektedir.

6. SONUÇLAR VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Bu çalışmada, Karapınar ilçesinin 2014-2023 yılları arasındaki tarımsal üretim dinamikleri incelenmiş, tarım teşvikleri, ortalama sıcaklık ve toplam yağış miktarının toplam tarımsal üretim üzerindeki etkileri analiz edilmiştir. Veriler, Tarım ve Orman Bakanlığı, TÜİK ve Meteoroloji Genel Müdürlüğü gibi güvenilir kaynaklardan temin edilerek değerlendirilmiştir. Regresyon analizi bulguları, bağımlı değişken olan tarımsal üretim miktarının belirlenen bağımsız değişkenlerle ilişkisini kapsamlı bir şekilde ortaya koymuştur.

Modelin temel varsayımlarının tamamı sağlanmıştır. Regresyon analizi, bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken üzerindeki etkilerini güvenilir ve tutarlı bir şekilde ortaya koymuştur. Özellikle tarımsal destekleme ödemeleri (LNSP) pozitif ve anlamlı bir etki gösterirken, sıcaklık (LNT) ve yağış (LNR) değişkenlerinin etkileri düşük düzeyde ve anlamlı değildir.

Bu çalışma, modelin yüksek açıklama gücüne ve güvenilirliğine işaret etmektedir. Test sonuçlarının tutarlılığı, modelin Karapınar ilçesindeki tarımsal üretim dinamiklerini anlamak için etkin bir araç olduğunu göstermektedir. Bu bulgular, bölgesel tarım politikalarının şekillendirilmesine önemli katkılar sunmaktadır.

Karapınar ilçesindeki tarımsal üretim dinamiklerinin incelendiği bu çalışmanın bulguları, literatürdeki diğer çalışmalarla hem benzerlikler hem de farklılıklar göstermektedir. Örneğin, Sayıgh (1959) ve Johnston ile Mellor'un (1961) tarımın kalkınma üzerindeki stratejik önemini vurgulayan çalışmaları, bu araştırmanın tarımsal desteklerin üretimi artırıcı etkisini ortaya koymasıyla örtüşmektedir. Ancak bu çalışmada, iklimsel değişkenlerin tarımsal üretim üzerindeki etkisinin düşük ve anlamlı olmaması, Timmer (2002) ve Bayramoğlu vd. (2017) gibi tarımsal üretimde iklimin kritik rolüne vurgu yapan çalışmalarla farklılık göstermektedir.

Breimyler (1962) ve Direk vd. (2019) gibi çalışmalar, tarım sektörünün yalnızca üretimle sınırlı olmayan, aynı zamanda ekonomik kalkınmaya entegre bir süreç olduğunu belirtmiştir. Bu araştırma, tarımsal desteklerin üretimi artırıcı etkisini vurgulayarak benzer bir sonuca ulaşmıştır. Bununla birlikte, Arısoy (2020) ve Pawlak (2018) gibi tarımsal desteklerin etkinliğini tartışan çalışmalar, bu araştırmanın sonuçlarıyla uyum içindedir. Türkiye'deki desteklerin etkisinin sınırlı kalabileceğini

vurgulayan bu literatür, destek politikalarının uzun vadeli planlarla güçlendirilmesi gerektiğini önermektedir.

Bu çalışmada, sıcaklık ve yağış gibi iklimsel faktörlerin anlamlı bir etkisinin bulunmaması, Semerci (2019) ve Sağdıç ile Çakmak (2021) gibi tarımsal desteklerin uzun vadeli etkilerini vurgulayan çalışmalardan farklılaşmaktadır. Ancak sonuçlar, Bayramoğlu vd. (2017) ve Yıldız (2017) gibi tarımsal desteklerin sürdürülebilir tarım üzerindeki olumlu etkisini destekleyen bulgularla paralellik göstermektedir.

Bulgular, Karapınar ilçesinde tarımsal üretimin destekleme ödemeleriyle güçlü bir etkiye sahip olduğunu ortaya koyarken, diğer yandan iklimsel değişkenlerin etkisinin, literatürdeki diğer çalışmaların ve bilinenin aksine, düşük ve anlamsız bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir. Özellikle bölgede son yıllarda artarak devam eden yoğun sulu tarım uygulamaları ve beraberinde getirdiği verimlilik artışı, kurak bir iklime sahip Karapınar'da bu etkinin anlamsız kalmasında önemli bir faktör olduğu değerlendirilmektedir. Zira, Elektrik İdaresi'nden alınan verilere bakıldığında, 2014-2023 yılları arasında tarımsal sulamada kullanılan elektrik tüketiminin iki katına çıkmış olması, bu değerlendirmeyi somut bir şekilde desteklemektedir.

Yeni üretim planlamasının devreye alınmasıyla birlikte, özellikle destekler içerisinde temel destek oranının azaltılması, diğer yandan yönlendirici ve verimlilik desteği oranının artırılması, Karapınar'da tarımın ve mevcut su kaynaklarının sürdürülebilirliğine pozitif katkı yapacağı düşünülmektedir. Ancak, yapılacak desteklerle birlikte niteliğin, öngörülebilirliğin ve üretim artışının sağlanabilmesi için tarımsal uygulama politikalarının yerel düzeyde takibi ve denetimi hayati derecede önem arz etmektedir.

6.2. Öneriler

Bu çalışma, bölgedeki tarımsal politikaların belirlenmesi ve üretim süreçlerinin geliştirilmesi açısından önemli bulgular sunmaktadır. Tarım teşviklerinin artırılmasının yanı sıra iklim koşullarına dayanıklı tarım tekniklerinin geliştirilmesi ve benimsenmesi, tarımsal üretimin sürdürülebilirliğini sağlamak için kritik bir öneme sahiptir.

Karapınar ilçesindeki tarımsal üretim dinamiklerini sürdürülebilir ve verimli hale getirmek için tarımsal destekleme politikalarının bölgeye özgü ihtiyaçlara göre yapılandırılması, modern sulama teknikleri ve iklime dayanıklı tohumların teşvik edilmesi, çiftçilere eğitim programlarıyla bilinç kazandırılması, teknolojik yatırımların

desteklenmesi, tarımsal üretim deseninin optimize edilerek bölgesel stratejiler oluşturulması ve çevre dostu tarım uygulamalarının yaygınlaştırılması önerilmektedir.

Tarımsal desteklerin, yeni planlı üretim modelinde hedeflendiği gibi, mevcut su kaynaklarının sürdürülebilirliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Özellikle Karapınar gibi su kısıtlı bölgelerde bu desteklerin doğru şekilde yönlendirilmesi, su kaynaklarının verimli bir şekilde kullanılmasını sağlayarak sürdürülebilirliğin korunmasına katkı sunmaktadır. Bu bağlamda, tarımsal desteklemeler, suyun etkin kullanımı için stratejik bir araç olarak büyük bir rol oynamaktadır.

2020 yılından itibaren tüm dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgını, “Elinde varsa güçlüsün” anlayışını tüm dünyaya hâkim kılmıştır. Bu tarihten itibaren tarım, sadece ekonomik ve istihdam açısından değil, gıda güvenliği açısından da tüm ülkeler için stratejik bir sektör haline gelmiştir. Diğer yandan küresel ısınma ve kuraklık, canlı yaşamı için önemli bir tehdit olarak karşımızda durmaya devam etmektedir. Karapınar ilçemiz de bu anlamda kuraklığın en fazla hissedildiği, yağışın en az olduğu bölgeler arasında yer almaktadır. Sulu tarım her ne kadar kısa dönemde üretim ve verimlilik artışı sağlasa da yer altı su kaynaklarının kısıtlı olması, uzun dönemde bu durumun sürdürülebilir olamayacağı ve son dönemde ortaya çıkan obruk oluşumları gibi bazı sonuçları ve sorunları beraberinde getirebileceği düşünülmektedir. Hem tarımın devamlılığı hem de enflasyonla mücadele kapsamında üretim maliyetlerinin düşürülmesi ve karlılıkların artırılması için Konya Ovası Projesi (KOP) bir parçası olan Mavi Tünel Projesi (Göksu Nehri’ni Konya Ovası’na taşıma projesi)nin tamamlanması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

- Alpar, R. (2016). *Çoklu doğrusal regresyon çözümlemesi*. Spor, Sağlık ve Eğitim Bilimlerinden Örneklerle Uygulamalı İstatistik ve Geçerlik-Güvenirlik, Detay Yayıncılık, Ankara, 285-304.
- Ankboy, N. (1992). "Üretici Yönünden Tarımsal Destekleme Politikalarının Değerlendirilmesi" Tarımsal Destekleme Politikaları, Ticaret Borsası Yayınları Yayın No. 46 İstikbal Matbaa, İzmir, s.145.
- Ankboy, N. (1992). Üretici Yönünden Tarımsal Destekleme Politikalarının Değerlendirilmesi. *Tarımsal Destekleme Politikaları*, Ticaret Borsası Yayınları. İzmir, s.145.
- Arı, A., ve Önder, H. (2013). Farklı veri yapılarında kullanılacak regresyon yöntemleri. *Anadolu Tarım Bilimleri Dergisi*, 28(3), 168-174.
- Arisoy, H. (2020). Impact of agricultural supports on competitiveness of agricultural products. *Agricultural Economics/Zemědělská Ekonomika*, 66(6).
- Arisoy, H., Bayramoglu, Z., Karakayaci, Z., & Oguz, C. (2017). The effect of agricultural support on the economic sustainability of agricultural enterprises. *Custos e agronegócio on line*, 13(3), 233-253.
- Aslan, M. ve Boz, İ. (2005). Doğrudan gelir desteğinin tarımsal amaçlı kullanımını etkileyen faktörler, *Tarım Ekonomisi Dergisi*, 11(2) : 61 – 70.
- Aydın, B. ve Özkan, E. (2017). Gübre ve Toprak Analizi Desteğinin Üreticiler Açısından Değerlendirilmesi: Kırklareli İli Örneği. *Atatürk Toprak Su ve Tarımsal Meteoroloji Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Kırklareli, Türk Tarım ve Doğa Bilimleri Dergisi*, 4(3): 302–310.
- Ball, V., Fanfani, R., & Gutierrez, L. (Eds.) (2010). *The Economic Impact of Public Support to Agriculture: An International Perspective* (Vol. 7). Springer Science & Business Media.
- Boulanger, P. (2010). Distribution of Agricultural Support: Selected French Evidences. Groupe d'Economie Mondiale (GEM), SciencesPo, OECD, Paris.
- Breimyer, H. F. (1962) The three economies of agriculture. *Journal of Farm Economics*, 44(3), 679-699.
- Bulut, E. (2020). Türkiye’de uygulanan tarımsal destekleme politikalarının üretim etkisi. [Yayınlanmış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Certan, S. & Certan, I. (2017). Human potential in agriculture of the Republic of Moldova, s.21-28.
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences (2nd Ed.)*, Hillsdale, NJ: Lawrence Earlbaum Associates.
- Direk, M., Kan, A., ve Kan, M. (2019). *Türkiye’de tarımın sürdürülebilirliğine yönelik tarımsal destekler*. Dr. Mithat Direk, 278.
- Duru, S., Hayran, S., & Gül, A. (2021). Türkiye’de gıda enflasyonunun tarım ve gıda ürünleri ihracatına etkilerinin çoklu doğrusal regresyon analizi ile incelenmesi. *The Journal of International Scientific Researches*, 6(1), 10-18.

- Filiz, O. N. (1983). Tarımsal destekleme politikalarının ekonomiye etkisi. [Yayınlanmış uzmanlık tezi]. Anakara Üniversitesi.
- Galko, E. & Jayet, P. A. (2011). Economic and environmental effects of decoupled agricultural support in the EU. *Agricultural Economics*, 42(5), 605-618.
- Gollin, D. (2010). Agricultural Productivity and Economic Growth, (Ed. Evenson, R., Pingali P.). *Handbook of Agricultural Economic, North Holland Forth Edition*, 3825-3866.
- Johnston, B. F., & Mellor, J. W. (1961). The role of agriculture in economic development. *The American Economic Review*, 51(4), 566-593.
- Kara, B., Kara, N., Akman, Z., & Balabanlı, C. (2011). Tarla bitkilerinde ekim nöbetinde ön bitki değeri ve etkileri. *Batı Akdeniz Tarımsal Araştırma Enstitüsü Derim Dergisi*, 28(1), 12-24.
- Karapınar İlçe Tarım Müdürlüğü, <https://tbs.tarbil.gov.tr/>
- Köse, Z. ve Meral, T. (2021). Türkiye'de tarımsal destekler, gıda güvenliği ve ekonomik büyüme ilişkisi üzerine bir inceleme, *Studies on Social Science Insights*, Cilt: 1, Sayı: 2, ss. 51-73.
- Kutner, M. H., Nachtsheim, C. J., Neter, J., & Li, W. (2005). *Applied linear statistical models*. McGraw-hill.
- Lubova, T. Zalılova, Z. & Sharafutdinov, A. (2020). The role of agriculture in gross added value. *Montenegrin Journal of Economics*, 15(1), 183-191.
- Mazot ve Gübre Desteği 2024: Ekonomik Etkileri ve Analizleri, teoxfarm.com
- Oğul, B. (2022). Tarımsal destekler ve tarımsal üretim ilişkisi: Türkiye ekonomisi üzerine ampirik bulgular. *Tarım Ekonomisi Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 44-56.
- Özdemir, Z. (1989). Türk tarımında destekleme uygulamaları ve sonuçları. *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 47 (1-4).
- Özer, M. (2023). *Türkiye'de tarımsal desteklemeler ve tarım sektörü*. [Yayınlanmış yüksek lisans tezi]. Adıyaman.
- Pawlak, K. (2018). Agricultural support policy as a determinant of international competitiveness: evidence from the EU and US. In *Proceedings 2018 International Conference Economic Science for Rural Development* (No. 47, pp. 9-11).
- RG, Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/09/20230915-3.pdf>
- Sağdıç, E. N., ve Çakmak, E. (2021) Tarımsal destek ödemeleri ile tarımsal üretim düzeyi arasındaki nedensellik ilişkisi: Türkiye örneği. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 1858-1880.
- Sayigh, Y. A. (1959). The place of agriculture in economic development. *Land Economics*, 35(4), 297-305.

- SBB, Strateji ve Bütçe Başkanlığı. Erişim 11 Kasım 2024.
<https://www.sbb.gov.tr/2023-yili-cumhurbaskanligi-yillik-programi-resmi-gazetede-yayimlanmistir/>
- Semerci, A. (2019). Türkiye’de tarımsal destekleme uygulamaları. *ÇOMÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 181-186.
- Timmer, C. P. (2002). Agriculture and economic development. *Handbook of agricultural economics*, 2, 1487-1546.
- TOB, Tarım ve Orman Bakanlığı. Erişim 20 Ekim 2024.
<https://www.tarimorman.gov.tr/Duyuru/1716/2022-Yili-Havzalarda-Desteklenecek-Urun-Listeleri-Yayinlandi>
- TOB, Tarım ve Orman Bakanlığı. *İstatistik Portalı*. Erişim 10 Ekim 2024.
<https://www.tarimorman.gov.tr/>
- TÜİK, Türkiye İstatistik Kurumu. *İstatistik Veri Portalı*. Erişim 19 Kasım 2024.
<https://data.tuik.gov.tr/>
- Vural, A. (2007). Aykırı değerlerin regresyon modellerine etkileri ve sağlam kestiriciler (Master's thesis, Marmara Üniversitesi (Turkey)).
- Yıldız, F. (2017). Türkiye’de merkezi yönetim bütçesinden yapılan tarımsal destekleme ödemelerinin tarımsal üretim üzerindeki etkisi: 2006–2016 dönemi. *Sayıştay Dergisi*, (104), 45-63.

